

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Kateřina Protivová

Způsobilost být dědicem

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 6. března 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 134 869 znaků včetně mezer.

.....
Kateřina Protivová

V Praze dne 6. března 2020

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za ochotu, cenné rady a odborné vedení prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., vedoucímu mé diplomové práce. Zároveň bych chtěla vyjádřit poděkování rodině za jejich neustálou podporu a pomoc.

Obsah

Úvod.....	1
1. Obecně k dědickému právu.....	4
1.1. Zásady dědického práva.....	5
1.2. Dědické tituly.....	6
1.3. Pojmy pozůstalost a dědictví.....	8
2. Současná právní úprava způsobilosti být dědicem.....	10
2.1. Způsobilý dědic.....	10
2.1.1. Nasciturus jako způsobilý dědic.....	12
2.2. Dědická nezpůsobilost.....	13
2.2.1. Čin povahy úmyslného trestného činu.....	15
2.2.1.1. Příklad z praktického hlediska.....	16
2.2.2. Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli.....	18
2.2.3. Řízení o rozvod manželství zahájené v důsledku domácího násilí vůči zůstaviteli.....	20
2.2.4. Zbavení rodičovské odpovědnosti vůči dítěti jakožto zůstaviteli.....	22
2.3. Prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost.....	23
3. Další právní instituty zapříčiňující ztrátu dědického práva.....	26
3.1. Vydědění.....	26
3.1.1. Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi.....	29
3.1.2. Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl.....	29
3.1.3. Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze.....	30
3.1.4. Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život.....	31
3.1.5. Vydědění potomka zadluženého a marnotratného.....	32
3.1.6. Vydědění pro dědickou nezpůsobilost.....	33
3.1.7. Vydědění mlčky a po právu.....	34
3.1.8. Negativní závěť.....	35

3.2. Zřeknutí se dědického práva.....	35
3.2.1. Rozsah a důsledky zřeknutí se dědického práva.....	37
3.2.2. Shrnutí.....	40
3.3. Odmítnutí dědictví.....	41
3.3.1. Následky odmítnutí dědictví.....	42
3.3.1.1. Odmítnutí dědictví dědicem z dědické smlouvy či závěti.....	43
3.3.1.2. Odmítnutí dědictví dědicem ze zákona.....	44
3.3.1.3. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.....	44
3.3.1.3.1. Porovnání institutu s německou právní úpravou.....	45
3.4. Vzdání se dědictví.....	46
4. Dědická nezpůsobilost v německé právní úpravě.....	48
4.1. Dědická nehodnost.....	48
4.1.1. Podrobněji k důvodům dědické nehodnosti.....	49
4.2. Prominutí činu.....	50
4.3. Shrnutí.....	50
Závěr.....	52
Seznam zkratk.....	56
Seznam použitých zdrojů.....	57
Abstrakt, klíčová slova.....	61
Abstract, key words.....	62

Úvod

Téma způsobilost být dědicem jsem si zvolila, neboť dědické právo je právem, se kterým se každý z nás v rámci svého života určitě setká, neboť smrt je přirozenou součástí života. Schopnost orientovat se v dědickém právu je důležitá jak pro právní praxi, tak i pro život samotný. Zároveň se jedná o téma, které vzbuzuje můj zájem, což je pro psaní diplomové práce rovněž důležitým aspektem. Nejedná se o disciplínu jednoduchou, ba spíše naopak, jedná se o disciplínu velmi komplikovanou, která si zaslouží pozornost, neboť i vlivem nové právní úpravy, nejsou doposud některé instituty dopodrobna vyloženy. Dědické právo je protkáno jako orientální koberec mezilidskými vztahy, které jsou už od pradávna v mnohých případech ve své spletnosti motivovány majetkovým prospěchem, což se zdá být dosti pesimistické, ale právě z tohoto důvodu je vhodné a žádoucí, že je zde právní úprava způsobilosti být dědicem, potažmo dědické nezpůsobilosti, neboť se tím vymezují určité právní základy, právní postupy, a také morální hranice, kdy je ctnost a vůle zemřelého postavena, a to zcela správně, na místo nejvyšší.

Niccoló Machiavelli již za dob renesance trefně vystihl ve své myšlence, že „*lidé rychleji oželi ztrátu otce, než ztrátu dědictví po něm*“¹, a přestože se jednalo o období renesance, je tato myšlenka pravdivější než kdy jindy, neboť jestliže 20. století bylo ve znamení boje ideologií, tak 21. století bude právě obdobím materialismu. Lze tedy říct, že majetek přesáhne existenci svého nositele, a právě proto je tak potřebné mít jednoznačnou právní úpravu, která plně respektuje vůli zůstavitele a chrání jeho práva i po jeho smrti, a to zejména proti snaze nezpůsobilého dědice, dostat se k zůstavitelovu majetku.

Cílem této diplomové práce je především kvalitativní analýza současné právní úpravy dědické způsobilosti, kde bych se ráda zaměřila mimo jiné i na postavení nascitura jako způsobilého dědice. S tímto úzce souvisí otázka institutu dědické nezpůsobilosti, a to se všemi jejími navazujícími právními instituty. Zároveň se snažím posoudit, zda je současná úprava dědické nezpůsobilosti řádně právně vymezena, a to v rámci jejích jednotlivých zákonných důvodů a dále jakým způsobem chování potencionálního dědice ovlivňuje jeho dědickou způsobilost.

V této souvislosti s tím se v rámci této práce zabývám i otázkou, zda lze případné vady chování potencionálního dědice, které zapříčiňují jeho dědickou nezpůsobilost, ještě zhojit a zda je formulace institutu výslovného prominutí zákonodárcem přiléhavá či nikoliv. Rovněž se v rámci této diplomové práce zaměřuji i na dopady dědické nezpůsobilosti a na srovnání

¹ Niccoló Machiavelli

s jinými podobnými právními instituty jako je vydědění, odmítnutí dědictví, vzdání se dědictví a zřeknutí se dědického práva. U institutu vydědění nezpůsobilého dědice se zamýšlím i nad otázkou, zda se nejedná o nadbytečný právní institut, a také se zaměřuji na situaci, kdy sice dojde k vydědění dědicky nezpůsobilého, ovšem jeho čin, kvůli kterému je dědicky nezpůsobilý, je následně zůstavitelem prominut, z čehož plyne otázka, zda tímto prominutím dochází i k odvolání vydědění. Ke zpracování daných otázek jsem použila především metody analytické, gramatické a komparativní.

Diplomová práce je zaměřena na institut dědické nezpůsobilosti a je strukturována systematicky do čtyř kapitol, které jsou následovně také systematicky členěny do podkapitol a bodů. Hlavní částí této práce je popsání a analýza toho, kdo je způsobilý být dědicem, a poté kvalitativní analýza dědické nezpůsobilosti. V první kapitole se pojednává o dědickém právu v obecné rovině a jeho zásadách, aby došlo k nastínění a vysvětlení, proč je institut způsobilého dědice důležitý, a také, aby byly objasněny některé důležité pojmy dědického práva, na které se poté v práci navazuje.

Následující druhá kapitola se věnuje současné právní úpravě, a to nejprve způsobilosti být dědicem, a poté logicky přechází k institutu dědické nezpůsobilosti a k jejím zákonným důvodům, které podrobně rozebírá, a to včetně institutu prominutí činů způsobujících dědickou nezpůsobilost. Ve třetí kapitole se zaměřuji na ostatní právní instituty, které zapříčiňují ztrátu dědického práva, přičemž jsou rozděleny do podkapitol podle toho, zdali vznikly jednostranným projevem vůle zůstavitele, případně dědice nebo jsou výsledkem shodného projevu vůle zůstavitele a potencionální dědice.

V první podkapitole popisují situaci, kdy se jedná se o jednostranný aktivní projev vůle zůstavitele, kterým dochází k vydědění a zároveň se zabývám i vyděděním dědicky nezpůsobilého potomka, vyděděním mlčky a po právu a negativní závětí. Další podkapitola se zabývá institutem zřeknutí se dědického práva, který zavádí do našeho právního řádu praktickou možnost shodným projevem vůle zůstavitele a jeho dědice, již za života zůstavitele rozhodnout o tom, že potencionální dědic se dědicem nestane, neboť se svého práva smlouvou se zůstavitelem zřekl a zůstavitel s tímto vyslovil souhlas. Třetí podkapitola se zabývá jednostranným projevem vůle dědice, jehož způsobilost být dědicem vyplývá buď ze zákona, nebo je dána pořízením zůstavitele pro případ smrti, kdy dědic v rámci řízení o pozůstalosti může svým jednostranným právním jednáním dědictví odmítnout a potomek zůstavitele, tak může učinit i s výhradou povinného dílu. Čtvrtá podkapitola vysvětluje institut vzdání se dědictví, ke kterému dochází rovněž v rámci řízení o pozůstalosti, kdy dědic se může vzdát svého podílu ve prospěch jiného dědice.

Čtvrtá kapitola se zabývá nástinem a komparací úpravy dědické nezpůsobilosti v rámci německé právní úpravy. Zároveň se zabývám i institutem prominutí činu, který zapříčiňuje dědickou nezpůsobilost, v německé právní úpravě.

1. Obecně k dědickému právu

Dědické právo garantuje přímo ústavní pořádek, a to článek 11 odstavec 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že každý má „*právo vlastnit majetek*“ a také že, „*dědění se zaručuje*“². Dále je v uvedeném článku Listiny základních práv a svobod stanoveno, že „*vlastnictví zavazuje*“³, a proto není možné považovat vlastnické právo za právo neomezené. Toto zmíněné ustanovení zároveň vyjadřuje, v návaznosti na jeho uspořádání, souvislost mezi právem vlastnickým a dědickým, a to zejména v tom smyslu, že každý mocenský zásah do práva vlastnického se zároveň projeví i v právu dědickém.⁴

Dědické právo je souborem norem práva soukromého, který řadíme v rámci práva občanského systematicky mezi absolutní majetková práva, tedy hlavu třetí ObčZ (ustanovení § 1475 až § 1720). Z tohoto systematického zařazení jasně vyplývá, že dědické právo je právem absolutním a působí *erga omnes*⁵. Dále rozlišujeme dědické právo buď v objektivním, nebo subjektivním smyslu. Dědické právo v objektivním smyslu se zabývá právní úpravou dědické sukcese, jedná se tedy o soubor právních norem, které upravují přechod práv a povinností zůstavitele, které jeho smrtí nezanikají – tzv. pozůstalost⁶, na jeho právní nástupce. Dědické právo v subjektivním smyslu je souhrn práv a povinností určité konkrétní osoby, která je ve vztahu k zůstaviteli jeho právním nástupcem – dědicem. Dědické právo v subjektivním smyslu lze tedy jednodušeji a obecněji vymezit jako právo na dědictví.⁷

Aby vůbec mohlo dojít k realizaci dědického práva, je důležité splnění předpokladů dědické posloupnosti. Toto znamená, že aby mohlo dojít k právnímu nástupnictví po osobě zemřelé podle dědického práva, musí být splněny zákonem stanovené podmínky, mezi které se řadí 1) smrt⁸ zůstavitele, 2) existence pozůstalosti, 3) existence způsobilého dědice, 4) dědický titul a také 5) přijetí, potažmo odmítnutí dědictví dědicem.⁹ Smrtí tedy končí život

² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, čl. 11 odst. 1.

³ Tamtéž, čl. 11. odst. 3.

⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 28-29.

⁵ „*Erga omnes*“ vyjadřuje závaznost pro všechny, tedy nejen pro smluvní strany nebo účastníky řízení.

⁶ Více v rámci podkapitoly 1.2. „*Pozůstalost a dědictví*“ této diplomové práce.

⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 28-29.

⁸ Smrtí člověka se rozumí pro účely dědického práva tzv. mozková smrt. V české legislativě je *smrt* definována v ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 19.

lidského jedince, což se týká primárně tělesné schránky, avšak tato událost se projevuje i v rámci sféry právní.¹⁰

Jak již bylo nastíněno výše, existuje souvislost mezi právem vlastnickým a dědickým, i když v ObčZ bychom marně hledali nabytí dědictví jako výslovný způsob nabytí vlastnického práva, je právě tento způsob nabytí vlastnictví jedním z významných institutů vůbec. Evropský soud pro lidská práva („ESLP“) v několika rozhodnutích potvrdil, že dědické právo v subjektivním smyslu je přirozeným důsledkem svobody vlastnit majetek.¹¹ Jako příklad takové judikatury, která dědění zařadila pod majetek - tedy pod systém vlastnického práva, lze uvést rozsudek ESLP, a to ve věci Marckxová proti Belgickému království¹², kde ESLP kvalifikoval jako druh omezení užívání majetku (vlastnického práva) i omezení dědických práv.

1.1. Zásady dědického práva

Zásady dědického práva jsou vůdčí ideje právní, které představují takové principy práva, jenž tvoří právní rámec dědického práva. Tyto zásady existují vedle sebe a pokud je právní systém řízen určitými zásadami, není možný zásadní odklon od těchto zásad, neboť právní systém na těchto principech a zásadách stojí. Význam zásad dědického práva je tedy velmi vysoký, neboť pomáhají při interpretaci jednotlivých právních norem a jednotlivých právních institutů dědického práva. Dědické právo v ČR je řízeno několika hlavními zásadami, přičemž s ohledem na téma této diplomové práce, bych zmínila zejména zásadu zachování hodnot, zásadu svobodné volby dědice, zásadu svobodného nabytí dědictví, zásadu univerzální sukcese a zásadu úřední ingerence. Pro zajímavost je také vhodné zmínit, že výčet základních zásad dědického práva byl vytvořen před více než sto lety prof. Emanuelem Tilschem, který byl českým právníkem.¹³

První zmíněnou zásadou je zásada zachování hodnot, která vychází z toho, že zůstavitelovy hmotné i nehmotné statky jeho smrtí nezanikají. Tento majetek v určité míře vytvářeli osoby se zůstavitelem blízké či příbuzné a je tedy logické, že tento majetek jeho

¹⁰ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 9.

¹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 20.

¹² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 06. 1979, Marckx v. Belgie, slovenský překlad - JUDr. Peter Colotka, CSc., [cit. 17. 2. 2020], 48 s. Dostupné [online] z: <https://hudoc.echr.coe.in>.

¹³ TILSCH, Emanuel. Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, s. 9–38.

smrti přechází na tyto osoby, aby byl zachován i pro další generace. Tato zásada se projevuje nejdůrazněji u právního postavení nepominutelných dědiců. Zůstavitel si však určuje sám, na které osoby pozůstalost po jeho smrti přejde nebo to také stanoví zákon. S tímto souvisí zásada svobodné volby dědice neboli testovací svoboda zůstavitele, která odráží princip autonomie vůle, jenž je důsledně respektovaný v občanském právu. Zůstavitel není nijak omezen ve své volbě právního nástupce, přičemž tento nástupce má ovšem právo dědictví odmítnout, což se řídí zásadou svobodného nabytí dědictví. Dědic se navzdory tomu, že byl jako dědic povolán, dědicem stát nemusí, neboť nikomu nelze proti jeho vůli dědictví vnutit.¹⁴

Pokud dědic dědictví neodmítne a přijme, tak na něj přechází všechna práva a povinnosti zůstavitele, které smrtí nezanikli, najednou jako celek, což znamená všechny společně a v jeden okamžik. Toto vyjadřuje zásada univerzální sukcese. Kdyby nastala situace, že by princip univerzální sukcese mohl dědice významně zatížit v důsledku předluženého dědictví, má dědic právo využít výhradu soupisu¹⁵, která povinnost dědice hradit dluhy zůstavitele omezuje nebo potomek zůstavitele může využít institutu odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. Zásada úřední ingerence znamená, že každá pozůstalost se projedná v rámci řízení o pozůstalosti před soudem. Tato zásada má za cíl zakotvit právní jistotu v uspořádání majetkových poměrů po smrti zůstavitele a potvrdit dědicům jejich nabytá práva a povinnosti. Řízení o pozůstalosti je upraveno v ustanoveních § 98 až § 288 ZŘS.¹⁶

1.2. Dědické tituly

Právním důvodem dědění je takový důvod, který je nutný k tomu, aby vzniklo dědické právo v subjektivním smyslu. Tento právní důvod označujeme jako dědický titul. Dědickým titulem může být pouze to, co zákon za dědický titul stanoví a uzná. Ustanovení § 1476 ObčZ stanoví, že dědickými tituly jsou dědická smlouva, závěť a zákon. Tyto dědické tituly mohou podle zmíněného ustanovení ObčZ působit vedle sebe, a to za předpokladu, že si nekonkurují, pořadí dědických titulů, tak jak jsou uvedeny ve zmíněném ustanovení, není náhodné,

¹⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 23-25.

¹⁵ § 1684 a násl. ObčZ

¹⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 23-25.

stanovuje, že dědická smlouva má přednost před závětí a zákonem, stanovuje tak právní sílu jednotlivých dědických titulů.

Dědická smlouva je dvoustranným právním ujednáním, kterým jedna strana, a to zůstavitel, povolává druhou stranu za svého dědice a druhá strana své ustavení za dědice přijímá (srov. k tomu ustanovení § 1582-1593 ObčZ). Dědická smlouva musí mít formu veřejné listiny a změnit či zrušit ji lze jen se souhlasem smluvního dědice. Naproti tomu závěť je jednostranným právním jednáním, kterým zůstavitel povolává jednu nebo více osob za své dědice, případně povolává také odkazovníka, který ovšem nemá ze zákona postavení dědice a povolává-li zůstavitel pouze odkazovníky, půjde o dovětek. Na rozdíl od dědické smlouvy je závěť kdykoli odvolatelná a zároveň může být pořízena v podobě soukromé či veřejné listiny, a to ve formě písemné či ústní. Zákonný dědický titul svědčí osobě, která je v určitém rodinném nebo příbuzenském poměru k zůstaviteli. Zákonní dědicové jsou přitom k dědění povoláni v pořadí stanoveném zákonem. ObčZ stanovuje šest dědických tříd (srov. ustanovení § 1635-1640 ObčZ). Zákon zařazuje mezi zákonné dědice pouze osoby, které jsou se zůstavitelem v příbuzenském nebo obdobném vztahu, je tedy logické, že jako dědic ze zákona nemůže přicházet v úvahu právnická osoba, na rozdíl od tohoto ovšem podle závěti či dědické smlouvy lze za dědice povolat jak fyzickou osobu, tak i osobu právnickou.¹⁷ § 1634 odst. 1 ObčZ definuje právní institut odúmrti a stanoví, že „*nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic; stát však nemá právo odmítnout dědictví, ani právo na odkaz podle § 1594 odst. 1 věty třetí.*“¹⁸ Je upuštěno od institutu odúmrti v jeho dřívějším pojetí a tento institut je nově chápán jako institut dědickoprávní a je také zařazen v dílu ObčZ nazvaném „zákonná posloupnost“. ObčZ totiž podmiňuje připadnutí dědictví státu, tak že musí být splněna podmínka, že nedědí žádný dědic, a to jak na základě pořízení pro případ smrti, tak ani na základě zákonné dědické posloupnosti.¹⁹

¹⁷ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 16.

¹⁸ § 1634 odst. 1 ObčZ

¹⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 378.

1.3. Pojmy pozůstalost a dědictví

S pouhou skutečností, kterou je smrt fyzické osoby, nelze ještě spojovat dědické nástupnictví, neboť pokud by po smrti dané fyzické osoby po ní nezůstala nějaká majetková práva, která by jeho smrtí nezanikla, nemohl by právní nástupce (dědic) vstoupit do postavení svého předchůdce, což je podstatou dědění.²⁰

Má se za to, že každý člověk něco má a souhrn toho, co člověk vlastní, tvoří jeho majetek.²¹ Pokud ovšem chceme zjistit skutečnou hodnotu majetku, který dané osobě patří, je nutné počítat i s jeho dluhy, neboť teprve po odečtení dluhů od majetku lze určit jmění.²² Důležité je rovněž zmínit, že co platí o člověku, platí také o právnické osobě.²³ Jmění člověka za jeho života tvoří vše, co má majetkovou hodnotu a je nepodstatné, zda je tato hodnota kladná či záporná. Ze subjektivních majetkových práv ale vyvěrají i zvláštní práva, které jsou vázány pouze na osobu daného člověka, a tudíž jsou nepřevoditelná. Mezi tato práva se řadí majetková práva spojená s osobou (např. právo na výživné) a majetková práva spojená s osobností člověka, kam patří jednak majetkové aspekty osobnostních práv (právo na ochranu osobnosti), a jednak práva na ochranu cti a důstojnosti člověka a také práva na ochranu jeho života a zdraví.²⁴

Smrt člověka neznamena zásadně i konec jeho majetkových práv a povinností, což je rozdílné od práv osobních a osobnostních. To, co po zemřelém zůstalo tvoří soubor pozůstalých majetkových hodnot, které tvoří pozůstalost (pozůstalostní jmění) a není rozhodné, zda je hodnota aktivní či pasivní. Zemřelý tedy zůstavil pozůstalost, a právě kvůli tomu jej označujeme jako zůstavitele. Taková pozůstalost, která je pro dědické právo relevantní, je ovšem užším souborem, než jakým je souhrn všech majetkových práv a povinností zůstavitele, neboť některá práva a povinnosti na právní nástupce zůstavitele nepřecházejí, nebo pouze při splnění určitých podmínek a jiná podléhají režimu zvláštního právního nástupnictví. Pozůstalost je tedy možné vymezit jako soubor majetkových práv

²⁰ MIKEŠ, J., MUŽIKÁŘ, L.: *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 15.

²¹ § 495 věta první ObčZ

²² § 495 věta druhá ObčZ

²³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.

²⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 26.

a povinností zůstavitele, mimo těch, o kterých platí něco jiného, přičemž pro pozůstalost se uplatní režim obecného právního nástupnictví.²⁵

Pozůstalost je tedy to, o čem lze s jistotou z objektivního hlediska tvrdit, že zůstavitel zůstavil, přičemž to zároveň není ze souhrnu zůstavených majetkových hodnot vyjmuto přímo zákonem. Naproti tomu výrazem dědictví se myslí pozůstalost z hlediska dědice, tedy zejména ve vztahu k dědici (§ 1475 odst. 3 ObčZ).²⁶

²⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 26-27.

²⁶ Tamtéž, s. 28.

2. Současná právní úprava způsobilosti být dědicem

2.1. Způsobilý dědic

Důležitým aspektem a podmínkou vzniku dědického práva je existence způsobilého dědice, a to vedle dalších předpokladů, které zmiňuje kapitola první. Právní způsobilost, a tím i dědickou způsobilost má každá fyzická i právnická osoba. „*Dědit může tolika osoba, která je způsobilá být dědicem. Pokud tomu tak není, osoba nedědí.*“²⁷ Kdo je ale tímto skutečným dědicem? Ve smyslu ustanovení § 1475 ObčZ je dědicem ten, komu náleží dědické právo. Ovšem pod výrazem „*dědic*“ nemá ObčZ na mysli vždy jedny a ty samé osoby, přestože ono ustanovení označuje za dědice osobu, jíž náleží dědické právo. ObčZ rozlišuje pojem dědic v širším a užším smyslu, a to, zda se jedná o dědice v širším či užším smyslu, je poté nutné při výkladu ObčZ vyvozovat z kontextu konkrétního ustanovení. V širším smyslu rozlišujeme tzv. potenciální či putativní dědice, tj. takové dědice, které zůstavitel pořízením pro případ smrti povolal dědici nebo kterým svědčí jako důvod dědění zákonná poslušnost, tedy se jedná o dědice, kteří přichází v úvahu, dříve označováni jako „*delát*“. Důležité je rovněž připomenout, že takovýmto potencionálním dědicem může být jen ten, kdo přežil zůstavitele, tedy kdo se dožil smrti zůstavitele, což vyplývá z ustanovení § 1479 ObčZ, podle nějž nedědí ten, kdo zemřel před zůstavitelem nebo současně s ním. Je zde také uvedena podmínka, aby se případně již počaté dítě narodilo živé (tzv. nasciturus). Označení potenciální dědicové je jim dáno z důvodu, že ona skutečnost, že byli povoláni zůstavitelem za jeho dědice nebo že jim svědčí zákonný dědický titul, nepostačují k tomu, aby v řízení skutečně onu pozůstalost či její část nabyli, neboť tyto potencionální dědicové mohou dědictví svobodě odmítnout a dalšího průběhu řízení o pozůstalosti se již neúčastnit.²⁸

ObčZ není založen na principu, že dědictví přechází na dědice zákonem samotným, kdyby nedošlo k jejich výslovnému projevu vůle ono dědictví přijmout, naopak nikdo nemůže být nucen, aby dědictví nemohl odmítnout, pokud se ovšem nejedná o situaci, kdy je zde platná dědická smlouva mezi zůstavitelem a dědicem, neboť dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kdy zůstavitel povolává budoucího dědice a budoucí dědic toto závazně přijímá. Z dědické smlouvy vznikají závazky již za života zůstavitele, a to hlavně nemožnost

²⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 33.

²⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 4.

jednostranného odvolání dědické smlouvy. Další výjimku z daného pravidla rovněž představuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, který ve svém ustanovení § 246 odst. 4 praví, že: „Právní úkon, kterým dlužník po prohlášení konkursu odmítne přijetí daru nebo dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný.“²⁹ Potencionální dědicové se mohou rovněž stát dědicky nezpůsobilými nebo mohou být zůstavitelem vydědění, což rovněž vede k vyloučení z práva dědit po zůstaviteli a zároveň se můžou potencionální dědicové z porřízení pro případ smrti či ze zákonné dědické posloupnosti již za života formou smlouvy uzavřenou se zůstavitelem zřeknout svého dědického práva, a poté se již dědici stát nemohou.³⁰

Dědicem v užším smyslu je tedy ten, který přežil zůstavitele, nezřekl se svého dědického práva, a to smlouvou se zůstavitelem za života zůstavitele, dále je dědicem ten, komu svědčí některý z dědických titulů, které ObčZ ve svém § 1476 přímo vyjmenovává, jedná se tedy o dědickou smlouvu, závěť či zákon, přičemž tyto tituly můžou působit vedle sebe.³¹ Dědicem je ten, který nebyl vyděděn, není dědický nezpůsobilý a rovněž musí být splněna podmínka, že byl vyrozuměn o dědickém právu, což znamená, že byl poučen o náležitostech a následcích odmítnutí dědictví a dědictví neodmítnul, tudíž přijal.³²

ObčZ rozlišuje rovněž kategorii tzv. *privilegovaných dědiců*, což jsou osoby pod zvláštní ochranou. Ustanovení § 1685 odst. 2 písm. a) ObčZ sem řadí dědice, kteří nejsou plně svéprávní, neznámí, nepřítomní nebo se sem také řadí právnická osoba veřejně prospěšná či zřízená ve veřejném zájmu. Pro dědickou způsobilost není tedy rozhodující svéprávnost dědice. Tato zvláštní ochrana spočívá zejména v tom, že soud může v zájmu privilegovaných dědiců sám nařídít soupis pozůstalosti.³³

Po zůstaviteli může dále dědit i ten, kdo v době úmrtí zůstavitele „ještě neexistuje“, jedná se o výjimku ze zásady, že dědicem může být jen osoba, která v době smrti zůstavitele existuje alespoň jako nasciturus (počaté dítě), neboť podle platné právní úpravy může být dědicem (ale také odkazovníkem) rovněž právnická osoba ve smyslu § 21 ObčZ, která má teprve vzniknout, tedy v den smrti zůstavitele nemusela být ještě ani založena. ObčZ ve

²⁹ § 246 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

³⁰ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 4.

³¹ Podrobněji k dědickým titulům v podkapitole 1.1. „Dědické tituly“ této diplomové práce.

³² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 4.

³³ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 1.

svém § 1478 však její dědickou způsobilost podmiňuje tím, že vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.³⁴

Podmínka existence způsobilého dědice v době nápadu dědictví, platí ve stejném rozsahu i pro případného náhradního dědice, který by případně vstoupil do práv a povinností zůstavitele, a to i kdyby to bylo až poté, co by odpadl dědic, který byl závětí povolán k dědění na prvním místě.³⁵

2.1.1. Nasciturus jako způsobilý dědic

Specifickým případem způsobilého dědice je již výše zmíněný nasciturus, tedy počaté dítě, které se v době smrti zůstavitele, jakožto rozhodném okamžiku pro vznik dědického práva v souladu s ustanovením § 1479 ObčZ, ještě nenarodilo. Dle ustanovení § 25 ObčZ se na již počaté dítě hledí, jako by se narodilo živé a bylo tedy současně nositelem právní osobnosti, a to za předpokladu, že je to v jeho zájmu. Dědická způsobilost je dle výše zmíněného dána nezletilému dítěti před jeho narozením, a to za podmínky, že se počaté dítě narodí živé, přičemž v praxi by došlo k přerušení dědického řízení, aby se počkalo, jestli se naplní podmínka narození *živého* dítěte. Kdyby uvedená podmínka naplněna nebyla a dítě by se narodilo mrtvé, nemůže se za daných okolností jednat ve vazbě na ustanovení § 25 ObčZ ve spojení s ustanovením § 23 ObčZ³⁶ o nositele dědických práv a povinností, a nastává tak *ex lege* fikce neexistence takového dítěte.³⁷

V souvislosti s přirozeným počítáním nevznikají v rámci této zákonné úpravy zásadní interpretační problémy, ale s rostoucím počtem párů, jež využívají metod asistované reprodukce, a zároveň možnosti provedení umělého oplodnění, je třeba se zamyslet, k jakému okamžiku je v takových případech nutno ve vazbě na problematiku dědické způsobilosti dítě považovat za již počaté. Je zde mnoho rozdílných názorových proudů a je nezbytné vyčkat na postoj českých soudů a také na judikaturu k dané otázce. Pokud totiž v době smrti zůstavitele existují oplodněná vajíčka, tzv. embrya, která lze obecně považovat za již počaté dítě z lékařského a biologického hlediska, ale narození těchto vajíček, jakožto další zákonná podmínka pro vznik právní osobnosti, je v nedohlednu a nejistá. Nemůže tak těmto být poskytnuta ochrana podle ustanovení § 25 ObčZ na úkor práv dalších zúčastněných osob

³⁴ Tamtéž, s. 1.

³⁵ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 26.

³⁶ § 23 ObčZ - Právní osobnost: „Člověk má právní osobnost od narození až do smrti.“

³⁷ PALÁSEK, Milan. *Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti*. Právní rozhledy. 2019, č. 12, s. 419-427.

a k jejich dědickým právům by tudíž nemělo být přihlíženo a zároveň v dědickém řízení by mělo být pokračováno. Rozdílný výklad by mohl vést k nelogickým závěrům, podle kterých by při znalosti potenciálních dědiců o existenci embryí, v jejichž prospěch pořídil zůstavitel závěť, muselo být dědické řízení za účelem zjištění okruhu oprávněných dědiců přerušeno na dobu až 10 let, což je doba odpovídající zákonné době uchování embryí. V tomto případě by však nastal zjevný rozpor s hlavním účelem ustanovení § 25 ObčZ. Ve vztahu k právnímu postavení nascitura pořád existuje řada sporných otázek, které bude potřeba řešit a objasnit především v rámci legislativního vývoje a na akademické úrovni, neboť se jedná o složitou problematiku mající nelehké řešení, přičemž bude nutné zohlednit také etické a humánní aspekty této otázky.³⁸ Cílem této práce není podrobná analýza tohoto problému, nýbrž jen nastínění, aby nebyl opomenut a úplně přehlídnut, neboť se jedná o věc velmi aktuální, a to i vzhledem k vývoji reprodukčních schopností společnosti.

2.2. Dědická nezpůsobilost

Jak již bylo zmíněno výše, dědicem může být pouze osoba, jež je způsobilá být dědicem. Důsledkem dědické nezpůsobilosti osobě smrti zůstavitele dědické právo nevznikne, což znamená, že nezpůsobilý dědic nedědí a hledí se na něj, jako by se smrti zůstavitele nedožil. O dědické nezpůsobilosti (dříve označováno jako dědická nehodnost) je hovořeno v případě, že zde není aktivní projev vůle zůstavitele vyloučit dědice z dědění, ale k tomuto vyloučení dochází ze zákona, a to na základě vlastního chování potencionálního dědice. Toto vlastní chování lze označit za nemorální v tom smyslu, že osoba, která je potencionálním dědicem, dala najevo, že nemá k zůstaviteli potřebný citový a blízký vztah, přičemž základem pro tento institut je zásada, že nikdo nemůže těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu (§ 6 odst. 2 ObčZ). Tímto způsobem dochází primárně k ochraně zůstavitele, když z dědění po něm jsou takto vyloučeny osoby k tomuto nezpůsobilé. Notář, jenž působí v pozůstalostním řízení jako soudní komisař, přihlédne k důvodům dědické nezpůsobilosti ex offo a zpravidla se o důvodech, které mohou založit dědickou nezpůsobilost, dozví již v rámci předběžného šetření (§ 139 a násl. ZŘS). Není tedy podstatné, jestli s tím účastníci pozůstalostního řízení souhlasí či to namítají, neboť na základě vyšetřovací zásady je soudní komisař povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu věci.³⁹ Zároveň

³⁸ PALÁSEK, Milan. *Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti*. Právní rozhledy. 2019, č. 12, s. 419-427.

³⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 35.

není možné, aby se dědicové sami dohodli, že se k dědické nezpůsobilosti nebude přihlížet, protože ochrana zůstavitele nemůže být vyloučena jinak, než jeho prominutím.⁴⁰

V ObčZ je dědická nezpůsobilost upravena v ustanoveních § 1481 až 1483, kdy dle těchto ustanovení lze rozlišit dvě kategorie důvodů dědické nezpůsobilosti, a to zaprvé případy trestněprávní a zadruhé případy zavrženíhodného jednání. Konkrétní důvody dědické nezpůsobilosti dle ObčZ jsou 1) čin povahy úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (§ 1481 ObčZ), 2) zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli (§ 1481 ObčZ), 3) řízení o rozvod manželství zahájené v důsledku domácího násilí vůči zůstaviteli (§ 1482 odst. 1 ObčZ), 4) zbavení rodičovské odpovědnosti vůči dítěti jakožto zůstaviteli (§ 1482 odst. 2 ObčZ).⁴¹ Potomek toho, kdo se stal dědicky nezpůsobilým, při zákonné dědické posloupnosti nastupuje na jeho místo, a to bez ohledu na to, že vyloučený byl v době smrti zůstavitele naživu.⁴² Výjimkou z tohoto pravidla je potomek vyloučeného manžela (nebo registrovaného partnera), který na místo svého předka nenastupuje.⁴³

Důvody dědické nezpůsobilosti se překrývají s důvody vydědění (srov. § 1646 ObčZ), ovšem vydědit lze pouze nepominutelného dědice a pro vydědění je také podstatné to, že zůstavitel věděl o dědicově činu a aktivně projevil vůli, aby dědic nedědil, tj. byl vyděděn. Dědická nezpůsobilost se vztahuje nejen na nepominutelné dědice, ale na všechny osoby, které jako dědici připadají úvahu a není důležité, jestli zůstavitel o činu zakládajícím dědickou nezpůsobilost věděl. ObčZ zároveň ve svém ustanovení § 1646 odst. 2 stanoví, že zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, jež je dědicky nezpůsobilý, přičemž tomuto důvodu vydědění se budu podrobněji věnovat v rámci kapitoly o vydědění. K zániku účinků vydědění nestačí pouhé prominutí, jak je tomu u dědické nezpůsobilosti, ale je třeba výslovné odvolání listiny, která vydědění obsahuje (zničení dané listiny). Dědická nezpůsobilost způsobuje vždy ztrátu veškerých dědických nároků, a to včetně povinného dílu nepominutelného dědice, naproti tomu vyděděním může dojít i k pouhému zkrácení povinného dílu.⁴⁴

⁴⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 27.

⁴¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 33.

⁴² Srov. § 1483 ObčZ

⁴³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 7.

⁴⁴ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka.* Ad Notam. 2019, č. 2, s. 3-6.

2.2.1. Čin povahy úmyslného trestného činu

Dědicky nezpůsobilým je ze zákona ten, kdo se dopustí činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu. „*Výčet těchto osob je nutno považovat za taxativní.*“⁴⁵ Čin povahy úmyslného trestného činu spáchaný proti zůstaviteli jeho předku, potomku nebo manželu zapříčiňuje dědickou nezpůsobilost pachatele onoho činu pouze v případě, že byl spáchán ještě za zůstavitelova života.⁴⁶ Ustanovení § 13 TrZ stanoví, že trestným činem se rozumí protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoně. Dále daný paragraf stanoví, že k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Nutné je v obecné rovině rozlišit, zda byl trestný čin spáchán dolózní nebo kulpózní formou zavinění, neboť úmysl je těžší formou zavinění než nedbalost. Z formulace v ObčZ v ustanovení § 1481, který označuje za dědicky nezpůsobilého toho, kdo se dopustí činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu vyplývá, že se může jednat o dvě rozdílné situace, a to že 1) úmyslný trestný čin spáchá osoba trestně odpovědná, nebo 2) se jedná o protiprávní jednání vykazující znaky úmyslného trestného činu, jež spáchá osoba, která není trestně odpovědná pro důvody vylučující trestněprávní odpovědnost dle TrZ. Důležitý je v obou dvou situacích úmysl osoby, ať už trestněprávně odpovědné či nikoliv, daný čin spáchat. Například se může jednat o situaci, kdy by se nejednalo o trestný čin pouze s ohledem na věk pachatele, který by tak nenaplnil všechny zákonné znaky trestného činu, což i tak ovšem způsobuje dědickou nezpůsobilost pachatele a pozůstalostní soud tak rozhodne o jeho dědické nezpůsobilosti, protože došlo ke spáchání činu, který má povahu úmyslného trestného činu. Úmysl TrZ definuje ve svém § 15, kde stanoví, že trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobil, byl s tím srozuměn, přičemž dědická nezpůsobilost nastává i v případě, že jsou naplněny znaky přípravy či pokusu trestného činu, jak je definují § 20 a § 21 TrZ.⁴⁷

Přes tyto trestněprávní aspekty daného ustanovení v ObčZ je nutné mít na paměti, že je potřebné přesně oddělit hledisko trestněprávní a občanskoprávní. Osoba nemusí být za daný

⁴⁵ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 35.

⁴⁶ Tamtéž, s. 35.

⁴⁷ Tamtéž, s. 35.

úmyslný trestný čin odsouzena, aby byla nezpůsobilou dědit, neboť i dle vysloveného názoru Nejvyššího soudu „*pro závěr o dědické nezpůsobilosti není rozhodné, zda pachatel byl za úmyslný trestný čin proti zůstaviteli, jeho manželce, dětem nebo rodičům odsouzen či nikoli, případně, zda zanikla možnost trestního postihu v důsledku smrti pachatele, promlčení, amnestie nebo udělení milosti.*“⁴⁸ Na osobu lze tedy z pohledu trestněprávního hledět jako na nevinnou, ať už pro důvod absence některé složky, pro kterou není za daný čin trestněprávně odpovědná či pro jiný důvod, který zákon stanoví, ale z pohledu občanského práva již bude mít takové jednání, které vykazuje znaky úmyslného trestného činu, za následek to, že osoba dědicky nezpůsobilou je.⁴⁹ Z tohoto hlediska je potřebné, aby soudní komisař, tedy notář v pozůstalostním řízení, při kterém vzniknou určité pochybnosti o způsobilosti dědice být dědicem, zjistil všechny potřebné skutečnosti a obstaral důležité důkazní prostředky, neboť skutečnost, že se skutek sice stal, ale není trestným činem, nemůže sama o sobě soudnímu komisaři stačit, neboť je potřeba zkoumat zejména povahu takového skutku, přičemž je zároveň nutné podotknout pro další postupy v rámci řízení, že: „*pravomocným rozsudkem trestního soudu o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo tento čin spáchal, je soud v řízení o dědictví vázán*“⁵⁰. Tudíž zároveň v případě, kdy potenciální dědic bude v rámci trestního řízení naopak zproštěn obvinění, notář jako soudní komisař není oprávněn nahrazovat úlohu trestního soudu a takového potenciálního dědice sám uznat vinným, neboť je vázán trestním rozhodnutím.

2.2.1.1. Příklad z praktického hlediska

V rámci této diplomové práce, bych se ráda zabývala i tím, jak by probíhalo takové pozůstalostní řízení, v rámci kterého by vyšlo najevo, že zůstavitel zanechal listinu o vydědění, ve které vydědil své potomky z důvodu jejich dědické nezpůsobilosti, a to právě z tohoto výše zmíněného důvodu, tedy z důvodu činu povahy úmyslného trestného činu vůči zůstaviteli (§ 1481 ObčZ).

V tomto vykonstruovaném případě, který je inspirován judikaturou soudů a notářskou praxí, zůstavitel zemře jako ženatý a má dvě děti. Zanechá ale pořízení pro případ smrti – závěť a v rámci ní listinu o vydědění, což bude sepsáno formou notářského zápisu, přičemž

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

⁴⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 34.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

jako závětní dědičku veškerého svého majetku, který v den své smrti zanechá, určí svou manželku. Zároveň onou listinou vydědí své dva syny, přičemž dané vydědění se vztahuje i na potomky těchto dvou synů. Jako důvod vydědění bude uvedeno fyzické napadení zůstavitele, za které byli oba jeho synové pravomocně odsouzeni k trestu obecně prospěšných prací.

Jelikož již v rámci listiny o vydědění poukázal zůstavitel na důvod dědické nezpůsobilosti obou synů, je notářka, jako soudní komisařka, tímto způsobem zůstavitelem obeznámena s tím, že jeho synové se dopustili činu, který může zakládat dědickou nezpůsobilost. Pokud by to zůstavitel v dané listině nezmínil, možná by to v rámci pozůstalostního řízení ani nevyšlo najevo, neboť pozůstalá manželka by nemusela ani vědět o tom, že tento čin zakládá dědickou nezpůsobilost obou synů. Musím však zmínit, že vždy je třeba mít na paměti, že listina o vydědění představuje jednostranné jednání a vyjádření vůle zůstavitele, a tak je nutné objasnit skutečný a pravdivý skutkový stav. Notářka by si tedy musela za tímto účelem předvolat i dva pozůstalé syny, aby se k dané věci rovněž vyjádřili a došlo tak k řádnému prošetření skutkového stavu věci. Pokud by oba synové potvrdili a shodně prohlásili, že zůstavitele skutečně napadli a že takové řízení proběhlo u konkrétního soudu, případně by dále notářce výslovně potvrdili, že na základě již pravomocného rozsudku konkrétního soudu byli pravomocně odsouzeni za tento čin k trestu obecně prospěšným pracím, byla by notářka pravomocným rozsudkem trestního soudu o tom, že byl spáchán trestný čin, v řízení o dědictví vázána.⁵¹ V případě, že by vydědění synové zůstavitelem tvrzené skutečnosti popírali, je soudní komisař povinen z moci úřední danou věc vyšetřit např. dotazem na soud, zdali takové řízení proběhlo, případně vyhotovením úplného výpisu z rejstříku trestů obou synů. V případě, že by mezi dědici došlo ke sporu o tom, zdali takový čin byl spáchán, současně by jeho spáchání nebylo doloženo rozsudkem soudu, jednalo by se o spor o dědické právo, který je procesně upraven v rámci ZŘS.

Pokud by to synové potvrdili, notářka by přítomné pozůstalé syny poučila dle ustanovení § 1481 občanského zákoníku o jejich dědické nezpůsobilosti, kdy z dědického práva je ze zákona vyloučen ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli. Dále by bylo konstatováno, že zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen dle ustanovení § 1646 odst. 2 občanského zákoníku. K tomuto by se přihlédlo ex offio, tj. ze zákona.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015.

Na daném příkladu je patrné, jak je pro zůstavitele, vůči kterému se potencionální dědic dopustil činu, který zakládá jeho dědickou nezpůsobilost, podstatné, aby na daný čin upozornil v rámci pořízení pro případ smrti, neboť pokud by v rámci pozůstalostního řízení nevystupovali jiní účastníci, kteří by na daný čin mohli upozornit, mohlo by se stát, že se o daném činu notář jako soudní komisař ani nedozví. Zároveň bych tímto příkladem chtěla poukázat na důležitost existence institutu možnosti vydědění z důvodu dědické nezpůsobilosti, a také na to, jak si zůstavitel ještě za svého života může pojistit, že jeho majetek, který v den své smrti zanechá, nezůstane v rukách nezpůsobilého dědice, tedy dědice, který se k němu choval způsobem, který vybočuje z obecných zásad slušného chování v rodině.

2.2.2. Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli

Každý zavrženíhodný čin potencionálního dědice směřovaný vůči zůstavitelově poslední vůli může být důvodem dědické nezpůsobilosti. Rozdílem od prvního zmíněného důvodu dědické nezpůsobilosti je to, že k danému činu může dojít jak za života zůstavitele, tak i po jeho smrti. Poslední vůli vykládáme jako pořízení pro případ smrti, a tudíž se sem řadí dědická smlouva, závěť a dovětek, přičemž tento výčet je neúplný v tom smyslu, že i jiná právní jednání zůstavitele, kterými pořizuje o svém majetku, musí být brána jako zůstavitelova poslední vůle. Je tedy nutné při vykládání pojmu „*poslední vůle*“ považovat za poslední vůli každé jednání, které má dopad na to, zda potencionální dědic bude z dědického práva vyloučen či naopak nastane jeho dědická posloupnost ze zákona.⁵²

Právě z tohoto důvodu se poslední vůli zůstavitele rozumí mimo uvedené například také prohlášení o vydědění, negativní závěť nebo také manželská smlouva v její části, ve které jedná o uspořádání majetkových poměrů pro případ, že by došlo k zániku manželství smrtí jednoho z manželů. Aby mohl být naplněn důvod této dědické nezpůsobilosti, není nutné, aby projev poslední vůle zůstavitele splňoval předepsané formální náležitosti, což je logický postup, neboť pokud se bude kupříkladu jednat o listinu, v níž zůstavitel uvedl své poslední přání a vůli, aniž by splňovala některou z formálních náležitostí závěti a potencionální dědic by ji záměrně zničil, tak by měl naplnit důvody pro svou dědickou nezpůsobilost, neboť

⁵² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 6.

i když daná závěť by byla neplatná pro nesplnění formálních náležitostí, zavrženíhodný čin potencionální dědice proti zůstavitelově poslední vůli uskutečněn byl.⁵³

ObčZ demonstrativně vyjmenovává činy, které se řadí mezi zavrženíhodné činy proti zůstavitelově poslední vůli. Zařazuje mezi ně zejména donucení nebo lstivé svedení zůstavitele k projevu poslední vůle, překažení projevu poslední vůle zůstavitele nebo zatajení, zfalšování, podvržení či úmyslné zničení posledního pořízení zůstavitele, přičemž je důležité upozornit, že vždy musí být dané jednání záměrné. Z daného výčtu je evidentní, že se jedná o činy směřující nejen vůči listině, na které je zachycena poslední vůle, jako takové, ale také o jednání, které sledují ovlivnění či zmaření svobodného posledního projevu vůle zůstavitele. Toto jednání, které se snaží zmařit či ovlivnit svobodný projev poslední vůle zůstavitele, může tkvět v aktivním nebo pasivním jednání dané osoby. Může se jednat například o situaci, kdy zůstavitel je pro svou nemoc závislý na dané osobě, která mu může aktivně bránit, aby navštívil notáře za účelem sepsání závěti či dědické smlouvy nebo se také může jednat o jednání, kdy potencionální dědic zůstaviteli, který se již není schopen sám podepsat, vede ruku tak, aby podepsal závěť, která onomu dědici svým obsahem vyhovuje. Zavrženíhodné jednání může být také podvržení či zfalšování poslední vůle zůstavitele, ke kterému dojde například pozměněním obsahu dané poslední vůle. Jak již bylo výše zmíněno, zavrženíhodný čin proti poslední vůli zůstavitele bude představovat úmyslný a záměrný čin, který svou formou a účinkem, který způsobí, lze považovat za „zavrženíhodný“.⁵⁴

Z judikatury je důležité v rámci tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti zmínit rozsudek Nejvyššího soudu, který praví, že: „*O zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy může jít pouze v případě jednání, jímž se dědic snaží vyvolat uspořádání dědické posloupnosti v rozporu s vůlí zůstavitele.*“⁵⁵ Z daného je zřejmé, že je nutné přemýšlet o zavrženíhodném činu v širším kontextu a zejména je důležité sledovat z jakých důvodů k danému činu došlo.

⁵³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 6.

⁵⁴ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 35.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015.

2.2.3. Řízení o rozvod manželství zahájené v důsledku domácího násilí vůči zůstaviteli

Z důvodové zprávy k ustanovení týkajícího se této dědické nezpůsobilosti vyplývá, že smyslem je, aby po zůstaviteli nedědil manžel, jakožto dědic zákonný, v případě, že se vůči zůstaviteli dopustil činu, který naplňuje znaky domácího násilí, přičemž zůstavitel z tohoto stejného důvodu navrhl rozvod manželství a jestliže příslušné řízení o rozvod manželství v den smrti zůstavitele stále trvá.⁵⁶ Při výkladu zákona je však důležité upřednostnit logický výklad před jazykovým, neboť ObčZ užívá slovní spojení „návrh podaný v důsledku“⁵⁷ – z čehož nevyplývá, že primárním důvodem rozvodu musí být domácí násilí.⁵⁸ Zároveň je nutné podotknout a připomenout, že vše stanovené o manželovi zůstavitele, platí i pro registrovaného partnera zůstavitele.⁵⁹ Definicí domácího násilí najdeme v části druhé o rodinném právu ObčZ definováno jako „tělesné nebo duševní násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije“⁶⁰. Pokud byly naplněny předpoklady dědické nezpůsobilosti, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva, ale výlučně jako zákonný dědic, tj. nikoli jako dědic závětní či smluvní. „Příčiny rozvratu manželství mohou být nejrůznějšího rázu a není důvod, aby veřejná moc z vlastního popudu přezkoumávala po zániku manželství smrtí jednoho z manželů příčiny eventuálního konfliktu a např. zjišťovala, kdo rozvrat zaniklého manželství převážně zapříčinil apod.“⁶¹ Takto je zdůvodněna podmínka trvání řízení o rozvod manželství v důvodové zprávě k ObčZ, z níž je evidentní, že podmínkou pro tuto dědickou nezpůsobilost je, aby smrt zůstavitele jako osoby, která je obětí domácího násilí, nastala dříve, nežli dojde k pravomocnému skončení řízení o rozvodu manželství (partnerství).

Nastává zde praktický problém u řešení sporů, které mohou vyplynout u řešení skutkové podsady rozvodu v rámci řízení, protože v návrhu o zahájení řízení o rozvod manželství (zrušení partnerství) je možné, že návrhovač uvádí nepravdivé skutečnosti, které poté

⁵⁶ Srov. ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, a.s., 2012.

⁵⁷ § 1482 odst. 1 ObčZ stanoví: „*Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil činu naplňujícího znaky domácího násilí, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.*“

⁵⁸ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 41.

⁵⁹ Ustanovení části třetí ObčZ o manželství a o právech a povinnostech manželů platí ve smyslu § 3020 ObčZ obdobně i pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů. Dále označovány jako „partneři“.

⁶⁰ § 751 ObčZ

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidovaná verze). [online] Ministerstvo spravedlnosti ČR, [cit. 24. 2. 2020], s. 363.

v rámci řízení odpůrce může vyvrátit, je-li mu dána ta možnost projednání daného návrhu a navrhovatel by ještě předtím nezemřel.⁶² Nastane-li eventuálně spor, zda se pozůstalý manžel (partner) dopustil či nedopustil jednání naplňující znaky domácího násilí, bude se jednat o spor o dědické právo a bude nutné jej řešit odkazem na podání žaloby ve sporném řízení, kde soud bude následně postupovat podle ustanovení § 170 ZŘS.⁶³

S ohledem na formulaci a koncepci tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti dle ObčZ (§ 1482 odst. 1), kdy se tento důvod, jak je popsáno výše, vztahuje výlučně na manžele, stojí nezletilé dítě jaksí mimo tento rámec, neboť oproti důvodu dědické nezpůsobilosti podle ustanovení § 1481 ObčZ, spočívajícího ve spáchání úmyslného trestného činu, je důvod dle ustanovení § 1482 odst. 1 ObčZ koncipován podstatně úžeji. Co se ovšem domácího násilí týče, je vedle manželů samotných někdy směřováno i vůči nezletilému potomkovi, anebo se také bohužel často stává, že toto nezletilé dítě přihlíží domácímu násilí páchanému na jednom z členů domácnosti, což z něj dělá tzv. sekundární oběť.⁶⁴ Zákonodárce v tomto směru zapomněl na důsledky útoků agresora vykazujících znaky domácího násilí vůči nezletilým dětem žijících s tímto agresorem ve společné domácnosti nebo obydlí. Vytyčil tak podmínky dědické nezpůsobilosti nadměru restriktivně, neboť dopady domácího násilí na nezletilé dítě, byť by bylo pouze v postavení sekundární oběti, mohou být přitom podstatně závažnější než u dospělého člověka. Není tímto však vyloučena aplikace jiného důvodu dědické nezpůsobilosti, zejména pak podle § 1481 ObčZ, pokud bude domácí násilí mířené proti nezletilému dítěti naplňovat znaky skutkové podstaty úmyslného trestného činu.⁶⁵

Vhodné je zde srovnání se zákonodárcem Slovenské republiky, jež učinil legislativní kroky, na jejichž základě byly zákonem vymezeny základní aspekty optimálních zájmů dítěte, mezi které patří i zajištění ochrany před zásahy do duševní, tělesné a citové integrity osob jemu blízkých. Je tedy cíleno, z mého pohledu korektně, jak na ochranu poskytovanou právním řádem nezletilému dítěti proti útokům agresora mířeným přímo proti němu, tak i útokům kupříkladu proti jeho rodiči, kterým je ono nezletilé dítě vystavováno.⁶⁶

⁶² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 7.

⁶³ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 41.

⁶⁴ RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 76–82.

⁶⁵ PALÁSEK, Milan. *Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti*. Právní rozhledy. 2019, č. 12, s. 419-427.

⁶⁶ Dôvodová správa – *osobitná časť* – Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, [online], Národná rada Slovenskej republiky, [cit. 25. 2. 2020], s. 4.

2.2.4. Zbavení rodičovské odpovědnosti vůči dítěti jakožto zůstaviteli

*"Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti."*⁶⁷ Takto další důvod dědické nezpůsobilosti vymezuje § 1482 odst. 2 ObčZ.

Posledním důvodem dědické nezpůsobilosti je situace, kdy po svém dítěti nedědí rodič, jehož soud zbavil rodičovské odpovědnosti. „*Výslovná úprava se jeví jako účelná, neboť důvodem pro odnětí rodičovských povinností a práv není jen trestný čin rodiče vůči dítěti, ale zneužití nebo závažné zanedbání rodičovské odpovědnosti.*“⁶⁸ Stejně jako u manžela (registrovaného partnera), jsou-li dány důvody dědické nezpůsobilosti, je rodič vyloučen z dědického práva ze zákonné dědické posloupnosti, což se nevztahuje na testamentární či smluvní dědickou posloupnost. Předpoklady pro zbavení rodičovské odpovědnosti upravuje ustanovení § 871 odst. 1 ObčZ, který stanoví povinnost soudu přistoupit k této sankci, jestliže rodič zneužívá svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, zároveň ve druhém odstavci ustanovení § 871 ObčZ jsou upraveny případy, kdy zákon ukládá soudu povinnost posoudit ve zvláštním řízení soudním, nejsou-li dány důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti, a to spáchal-li rodič proti svému dítěti úmyslný trestný čin, nebo použil-li rodič své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu, nebo spáchal-li rodič trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem. Oproti úpravě rodičovské odpovědnosti v § 871 odst. 1 ObčZ zákonodárce vložil do § 1482 odst. 2 ObčZ slova „z vlastní viny“. Vložení slov „z vlastní viny“ do § 1482 odst. 2 ObčZ vzbuzuje dojem, že se tak snažil zákonodárce rozlišit zavinění úmyslné a nedbalostní, neboť pro zbavení rodičovské odpovědnosti dle ustanovení § 871 se úmyslné zavinění nevyžaduje. K naplnění této dědické nezpůsobilosti jsou tedy stanoveny tři podmínky, a to 1) smrt nezletilého dítěte, 2) porušení výkonu rodičovské odpovědnosti z vlastní viny a 3) předchozí rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti, neboť samotné jednání naplňující zanedbávání či zneužívání rodičovské odpovědnosti nestačí.⁶⁹

⁶⁷ § 1482 odst. 2 ObčZ

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidovaná verze). [online] Ministerstvo spravedlnosti ČR, [cit. 24. 2. 2020], s. 363.

⁶⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 41.

K posouzení naplnění tohoto důvodu dědické nezpůsobilosti bude klíčové i posouzení „*vlastní viny*“, soud tedy bude obligatorně posuzovat zejména i subjektivní stránku jednání rodiče, který tímto jednáním způsobil zanedbání výkonu rodičovské odpovědnosti závažným způsobem. Rozsudek opatrovnického soudu, ve kterém byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti, zpravidla neposuzuje, zda tento rodič zanedbával výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny. Lze ovšem využít jeho skutková zjištění a na jejich základě, případně přiměřeně i na základě dalších skutkových zjištění zjistit, zda došlo nebo nedošlo k naplnění důvodu vyloučení rodiče z dědického práva ze zákonné poslušnosti. Soudní komisař, tedy notář, bude při zjišťování vázán rozhodnutím soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti, tudíž si sám nemůže danou otázku naplnění důvodů pro zbavení rodičovské odpovědnosti posoudit. Je zřejmé, že hlavním problémem při řešení dané situace v rámci dědického řízení bude, že mezi dědici se stane spornou skutečnost, zda rodič zbavený rodičovské odpovědnosti, zanedbával výkon rodičovské odpovědnosti závažným způsobem právě z *vlastní viny* či nikoliv.⁷⁰

2.3. Prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost

Potencionální dědic vyloučený z dědického práva, který se stal dědicky nezpůsobilým z výše uvedených důvodů, se může přesto stát dědicem v užším slova smyslu, když mu zůstavitel tento čin zakládající dědickou nezpůsobilost výslovně prominul. Všechny uvedené důvody dědické nezpůsobilosti lze za splnění zákonem daných podmínek zůstavitelem prominout. Prominutí si však lze velmi těžší představit u nezletilého dítěte předškolního či brzkého školního věku, které ještě není schopno samo formulovat své vlastní myšlenky a asi ani vzhledem ke svému věku nepředpokládá, že se z něj stane zůstavitel.

Zůstavitel musí tento provinivší čin prominout výslovně, což stanoví § 1481 ObčZ, přičemž formu prominutí zákon nestanoví, tudíž lze tak učinit jak formou písemnou, tak i ústní.⁷¹ „*Výslovně znamená, že zůstavitel zpravidla poukáže na příslušný čin, v jehož důsledku byl potenciální dědic vyloučen z dědického práva, a vyjádří jednoznačně svoji vůli tomuto dědici jeho čin odpustit.*“⁷² Zůstavitel tak může prominout daný čin v samostatné

⁷⁰ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 7.

⁷¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 35.

⁷² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 6.

listině, na jejíž obsah může např. poukázat v závěti ve smyslu § 1495 ObčZ, což je případ tzv. „mystické závěti“.⁷³ Rovněž tak může učinit i ve svém prohlášení o zrušení prohlášení o vydědění nebo v jiném pořízení pro případ smrti (závěť, dovětek nebo dědická smlouva).

Vedle pojmu „výslovně“, který požaduje a stanoví § 1481 ObčZ, je nutné si připomenout a definovat i pojem „konkludentně“. Konkludentní jednání je faktické chování, z něhož vyplývá určitá právně relevantní vůle a za výslovné jednání se považuje vyjádření vůle prostřednictvím slov. Jako sporné se tak u institutu prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost jeví dvě možné situace, a to sice, kdy vůle je sice vyjádřena přímo, ale jinak než slovy (kývnutí hlavy), a kdy je vůle vyjádřena slovy, sice nepřímou, ale ze slovního vyjádření lze vůli dovodit.⁷⁴ Pokud bychom aplikovali pojetí, že „výslovně“ znamená pouze „slovy“, tak by se obě tyto situace posuzovali jako konkludentní a z hlediska požadavků stanovených v § 1481 ObčZ by se jednalo o nedostatečný projev vůle.⁷⁵ Z tohoto aspektu je vhodnější přístup, že: „konkludentní právní jednání je takové, jehož primárním smyslem není projevit vůli právně jednat“, a že „smyslem výslovného jednání je pak primárně učinit nějaké prohlášení, vyjádření ohledně určitého právního jednání“, a zároveň že „legální pojem ‚výslovně‘, uvedený ve zvláštních ustanoveních, můžeme zpravidla interpretovat jako ‚jednoznačně‘“⁷⁶. Otázka jakým způsobem má být prominut čin zakládající dědickou nezpůsobilost patří tedy k výkladově sporným otázkám.

Pro tuto problematiku můžeme využít zejména zahraniční literaturu a zdroje, neboť se této problematice věnují více podrobně. Existují dva možné přístupy k charakteru prominutí, a to že se jedná 1) o právní jednání, či 2) faktické jednání. Dle německé literatury se jedná o faktický projev vnitřního stavu vůle.⁷⁷ V novější rakouské literatuře je zase vysloven nejčastěji názor, že se jedná o dědickoprávní projev vůle, který lze odvolat, podmínit a je zde nutné i splnění podmínky pořizovací způsobilosti.⁷⁸ Zdali se bude považovat institut prominutí činu způsobujícího dědickou nezpůsobilost z hlediska jeho charakteru za právní, či

⁷³ § 1495 ObčZ stanoví, že: „Poukáže-li zůstavitel v závěti na obsah jiné listiny, má i tato jiná listina stejné právní účinky, pokud splňuje náležitosti závěti. Nesplňuje-li je, lze jejího obsahu použít jen k vysvětlení zůstavitelovy vůle“. Jedná se v tomto případě o tzv. „mystickou závěť“.

⁷⁴ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Sv. III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 513-514.

⁷⁵ HORÁK, Ondřej. *Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost?*. Ad Notam. 2019, č. 1, s. 3-6.

⁷⁶ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Sv. III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, s. 514-515.

⁷⁷ WEIDLICH, D. *Komentář k § 2337 a 2343. In: Kol. aut. Palandt Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. 75. Aufl. München: C. H. Beck, 2016, s. 2560 a 2564.

⁷⁸ KRALIK, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts IV. Das Erbrecht*. 3. Aufl. Wien: Manz, 1983, s. 37–38.

faktické jednání, mělo by se dospět v konečném důsledku v zásadě k stejnému výsledku, a to i přes lišící se argumentaci.

Pojem „výslovně“ v § 1481 ObčZ by se měl dle mého názoru interpretovat jako „jednoznačně“, neboť zdařileji vyhovuje jak smyslu úpravy dědické nezpůsobilosti, tak i principu pořizovací volnosti a zároveň i principu zachování hodnot a bylo by v rozporu se základními principy soukromého práva, pokud by nebyla respektována vůle zůstavitele, a to kvůli úzkému vnímání pojmu „výslovně“. Účelem řady ustanovení dědického práva je volit řešení, která by podle obecné zkušenosti odpovídala nejvíce představám zůstavitele a za situace, kdy zůstavitel pořídí ve prospěch určité osoby a přitom ví, že se dopustila činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost, je jeho záměr jednoznačný.⁷⁹ K výslovnému prominutí tedy dle názoru profesora Eliáše „*může dojít i tak, že v jeho prospěch pořídí závěť a projeví v ní jasný úmysl povolat dědice, ačkoli ví, co zlého učinil*“.⁸⁰ Z citovaného vyplývá, že jako důkaz výslovného prominutí zůstavitele lze tedy v řízení o pozůstalosti považovat poslední pořízení ve prospěch dědicky nezpůsobilého dědice.

⁷⁹ HORÁK, Ondřej. *Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost?*. Ad Notam. 2019, č. 1, s. 3-6.

⁸⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. 2., dopl. a aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 315.

3. Další právní instituty zapříčiňující ztrátu dědického práva

Dalšími právními instituty, které zapříčiňují ztrátu dědického práva, jsou takové právní důvody, které nastávají na rozdíl od dědické nezpůsobilosti na základě aktivního projevu vůle. Jedná se o aktivní projev vůle buď zůstavitele, a to v případě vydědění anebo o aktivní projev vůle dědice, a to v případě odmítnutí dědictví i vzdání se dědictví, přičemž se může jednat o projev vůle buď dědice potenciálního, nebo i dědice již jasného. Zřeknutí se dědického práva je dvoustranným projevem vůle zůstavitele i dědice. V tomto důsledku dědici, který provedl některé z těchto uvedených právních jednání pozůstalost, buď vůbec nenapadne, nebo dědic nebude z již napadlé pozůstalosti nic dědit. Podstatou všech vyjmenovaných institutů je tedy právní jednání, a to právní jednání ve formě konání, neboť všechny tři instituty předpokládají určitou aktivitu ze strany příslušné osoby.

3.1. Vydědění

Institut vydědění představuje určité opatření, kterým zůstavitel sankcionuje svého nezvedeného potomka, který se dopustil jednání, které naplňuje alespoň jeden ze zákonných důvodů vydědění. Vydědění předpokládá aktivní právní jednání zůstavitele, ledaže se bude jednat o tzv. vydědění mlčky a po právu (§ 1651 odst. 2 ObčZ), jehož cílem je prohlášení, že nepominutelný dědic je buď ze svého práva na povinný díl vyloučen a je tudíž zcela vyděděn, anebo je v tomto svém právu zkrácen, což znamená, že nepominutelný dědic je vyděděn pouze zčásti, přičemž tuto možnost dovodila i judikatura.⁸¹ Díky ustanovení § 1651 odst. 2 ObčZ, které upravuje vydědění mlčky a po právu se však vydědění do určité míry přiblížilo dědické nezpůsobilosti, a to v tom smyslu, že se k vyloučení nepominutelného dědice z jeho práva na povinný díl v tomto případě nevyžaduje zůstavitelovo prohlášení o vydědění, tudíž nějaké aktivní projevení vůle. Zpravidla má takové prohlášení o vydědění formu písemnou, nicméně z důvodů uvedených v ustanovení § 1542 odst. 1 ObčZ, kde je upravena jako přípustná i ústní závěť, budou-li splněny tyto důvody, bude ve stejné formě přípustné i ústní prohlášení o vydědění. Je-li nepominutelný dědic zbaven svého práva na povinný díl, může zůstavitel svobodně testovat, aniž by musel brát ohled na zákonné právo nepominutelného dědice na povinný díl, neboť platným vyděděním je nepominutelný dědic vyloučen z práva na

⁸¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu 2 Cdon 176/96, uveřejněné pod pořadovým číslem 67/1997 v Soudní judikatuře, číslo vydání 9, ročník 1997.

povinný díl a zároveň i z práva na dědický podíl, který by mu jinak náležel při dědění ze zákonné posloupnosti.⁸² Chce-li zůstavitel zbavit svého potomka jeho dědického práva, je dostačující, aby učinil prohlášení o jeho vydědění, zároveň však není nutné současně pořizovat pro případ smrti.⁸³ ObčZ neupravuje pořizovací způsobilost a nestanoví ani jakékoli jiné zvláštní podmínky, které by zůstavitel měl splňovat, jak je tomu například u dědické smlouvy, kterou může uzavřít pouze zletilý plně svéprávný zůstavitel (§ 1584 odst. 1 ObčZ).⁸⁴

Osoby, které lze vydědit, jsou výlučně zůstavitelovi nepominutelní dědicové, kterými jsou ve smyslu ustanovení § 1643 odst. 1 ObčZ děti zůstavitele, ať už narozené v manželství nebo mimo něj, zároveň se dítětem se rozumí i osvojenec, který byl osvojený zůstavitelem⁸⁵. Nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci (vnuci, pravnuci a tak dále), ledaže by zůstavitel projevil jinou vůli. Zůstavitel může projevit jinou vůli například tím, že stanoví, že bude dědit jen jeden z několika potomků vyděděného s tím, že ty ostatní nedědí. ObčZ zároveň nevyklučuje vydědění nezletilého plně nesvéprávného potomka.⁸⁶

Jednání, kterými se nepominutelný dědic dopouští naplnění zákonných důvodů vydědění, přičemž vydědit lze nepominutelného dědice výlučně z důvodů uvedených v ObčZ, jsou následující: „(...) *mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl, byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo vede trvale nezřízený život*“⁸⁷. Výčet těchto zákonných důvodů je taxativní, ledaže to zákon pro určitou skutečnost dovoluje (§ 1646 odst. 2 ObčZ a § 1647 ObčZ). Důvodem taxativního seznamu je zejména přirozenoprávní zásada svobody člověka, ze které vyplývá, že nelze zúžit svobodu, nestanoví-li to zákon, přičemž na základě čl. 11 odst. 1 věta třetí LZPS je zároveň stanoveno, že „*dědictví je zaručeno*“. Zůstavitel není povinen v rámci prohlášení o vydědění uvádět důvody vydědění, je-li důvodem vydědění některý ze zákonných důvodů, a je pouze na jeho vůli, zda onen důvod uvede či nikoliv.⁸⁸ Podle ObčZ je nutné k platnému vydědění prokázat existenci zákonného důvodu vydědění ke

⁸² FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412 a násl.

⁸³ Tamtéž, s. 412 a násl.

⁸⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 9.

⁸⁵ § 1635-1640 ObčZ

⁸⁶ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412.

⁸⁷ § 1646 odst. 1 ObčZ

⁸⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 134-135.

dni smrti zůstavitele.⁸⁹ Uvést důvod vydědění v rámci prohlášení o vydědění je praktické zejména v tom smyslu, že vyděděný dědic může posléze namítat, že neexistuje žádný důvod, proč by měl být zbaven dědického práva (vyděděn), ale takto je důvod dán černý na bílém. Problematické může být také takové prohlášení o vydědění, při kterém jsou důvody vydědění zůstavitelem uvedeny, ale nejsou naplněny, případně se nejedná o zákonné důvody vydědění. Ustanovení § 1650 ObčZ na danou situaci reaguje tak, že „*nepominutelný dědic vyděděný neplatně má právo na povinný díl; byl-li zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho doplnění*“⁹⁰.

Vydědění může být také neplatné, a to ze stejných důvodů jako každé jiné právní jednání, přičemž poté se uplatní obecná pravidla o náležitostech právního jednání, dále se také uplatní zvláštní pravidla o náležitostech závětí. Neplatné může být i vydědění jako právní důvod zbavení nepominutelného dědice práva na povinný díl, a to z toho důvodu, že zůstavitel vydědil svého potomka bez zákonného důvodu a neexistuje ani jiný důvod, pro který by zůstavitel mohl svého potomka zbavit práva na povinný díl. Zůstavitel by tedy vydědil nepominutelného dědice, který vyděděn být neměl. Prokáže-li se v rámci pozůstalostního řízení, že vydědění je neplatné, má potomek (nepominutelný dědic) právo na povinný díl, a to dle ustanovení § 1650 ObčZ, které bylo již zmíněno a citováno v textu výše. Důvod toho, co neplatnost způsobilo, není pro toto podstatný. Následně právo na povinný díl uplatní potomek vůči nabyvateli pozůstalostního jmění. Všichni nabyvatelé pozůstalostního jmění mají povinnost přispět na úhradu povinného dílu, a to v poměru dle velikosti toho, co z pozůstalosti nabyli, což vyplývá z ustanovení § 1653 ObčZ.⁹¹ Vždy je nutné respektovat zejména vůli zůstavitele a nepominutelnému dědici ve vymezených případech přiznat pouze jeho právo na povinný díl, který mu zákon garantuje právě pro tyto případy.⁹²

⁸⁹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 9.

⁹⁰ § 1650 ObčZ

⁹¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 138.

⁹² TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice*. Ad Notam. 2019, č. 1, s. 27-41.

3.1.1. Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi

Prvním zákonným důvodem vydědění dle ustanovení § 1647 ObčZ je situace, kdy musí být splněny následující předpoklady, a to, že se 1) zůstavitel ocitl v nouzi, 2) potřebuje objektivně pomoc, 3) potomek měl objektivně možnost se vůbec dozvědět o tom, že zůstavitel je v nouzi a potřebuje pomoc a 4) zůstavitel pomoc neodmítl. Zároveň ona pomoc, kterou zůstavitel potřebuje, mu nemůže být poskytnuta nikým jiným než právě dotčeným potomkem, neboť tu nikdo jiný schopný není.⁹³ Slovo „nouze“ v tomto případě nepředstavuje jenom chudobu nebo bídu v materiálním slova smyslu (např. zůstavitel nemá dostatek finančních prostředků na úhradu pobytu v zařízení sociální péče), ale rozumí se tím i různé kritické a vypjaté životní situace (např. vážné onemocnění, přírodní katastrofa, požár), přičemž potomek má objektivně možnost a schopnost zůstaviteli danou pomoc poskytnout či zajistit a zůstavitel tuto pomoc neodmítá. Pokud by se stalo, že zůstavitel pomoc odmítl, nemůže to být důvodem pro vydědění potomka a zároveň nemůže být také důvodem, kdy lze velmi složitě ba až nereálně vyžadovat pomoc od potomka, který bydlí tisíc kilometrů daleko, aby se svým předkem jezdil například k lékaři.⁹⁴

3.1.2. Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevoval měl

Další důvod vydědění bude potřeba vždy posoudit individuálně a konkrétně, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem, zda potomek opravdu projevoval zájem o svého předka a zda odpovídal očekávanému zájmu, který se má vůči předku projevoval. Tento důvod vydědění zpravidla spočívá v nekonání či nezájmu ze strany potomka. Zároveň je pro posouzení důležité i tom zda sám zůstavitel měl zájem se stýkat s potomkem a i to, zda mu zůstavitel umožnil zájem projevit. Posouzení opravdového zájmu v praxi je obtížnou záležitostí a chování potomka bude podrobeno zejména zkoumání z hlediska obecných zásad slušnosti (objektivní prvek) s přihlédnutím ke zvyklostem, sociálnímu statusu nebo náboženskému založení rodiny (subjektivní prvek).⁹⁵ Na čež judikatura dovodila, že

⁹³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 136.

⁹⁴ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412.

⁹⁵ Tamtéž, s. 412.

„skutečnosti odůvodňující závěr, že potomek o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl, mohou spočívat jak v pasivitě (nezájmu) potomka ve vztahu k zůstaviteli, tak také v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. např. způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti“⁹⁶. Dalším důvodem vydědění ve smyslu tohoto ustanovení zákona může být i účelové jednání potomka vůči zůstaviteli, kdy dochází k projevení pouze zájmu ve snaze získat z tohoto jednání určitý majetkový prospěch a zároveň toto jednání směřuje k poškození zájmů zůstavitele.⁹⁷

Někdy však potomek nemá ani tušení a povědomost o tom, že určitá osoba je jeho předkem, když tato osoba s ním ani nenavázala žádný kontakt a potomek se tuto skutečnost dozvěděl až jejím úmrtí, přičemž na tento problém reagoval i Nejvyšší soud, který potvrdil ustálenou judikaturu, když stanovil, že: „Je-li skutečnost, že potomek neprojevoval o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevoval zájem o svého potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.“⁹⁸ Jiný rozsudek zase stanoví, že nelze vydědit potomka, kterému byl zakázán přístup do domu rodičů ryze kvůli známosti, kterou daný potomek udržoval a se kterou nesouhlasili a neměli ani zájem se kvůli této známosti stýkat.⁹⁹

3.1.3. Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Vydědění podle tohoto důvodu předpokládá splnění dvou podmínek, a to že nepominutelný dědic byl odsouzen pro trestný čin a trestný čin byl spáchan za okolností svědčících o zvrhlé povaze tohoto potomka. Toto ustanovení zákona tak patří k právním normám s tzv. relativně neurčitou hypotézou, neboť v ObčZ ale ani v jiném předpise není pojem „okolnosti svědčící o zvrhlé povaze“ nijak vymezen či definován, což vede k tomu, že je to mnohem složitěji prokazatelné. Soud tedy musí sám vymezit „okolnosti svědčící o zvrhlé

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

⁹⁷ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412.

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.11.2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.9.1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 21, ročník 1998; rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9.8.1996, sp. zn. 6 Co 10/96, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 23, ročník 1998.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013.

povaze¹⁰⁰ a učinit závěr o tom, jestli byl tento důvod vydědění naplněn. V rámci pozůstalostního řízení je možné vyjít z příslušného rozhodnutí soudu v trestní věci, bylo-li vydáno. Na druhou stranu to předpokládá informovanost na straně zůstavitele nejenom o tom, že jeho potomek byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, ale i o všech okolnostech, za kterých daný čin spáchal. Zároveň je důležité podotknout, že podle ustanovení § 135 odst. 1 OSŘ za použití § 1 odst. 2 ZŘS je pozůstalostní soud vázán rozhodnutím soudu v trestní věci o tom, že byl spáchán trestný čin.¹⁰¹

3.1.4. Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život

Posledním zákonným důvodem vydědění dle ustanovení § 1647 ObčZ, je vedení trvale nezřízeného života, přičemž musí být pro tento důvod vydědění splněny dvě podmínky, které vyplývají přímo z daného ustanovení, a to, že tento dědic vede *nezřízený život* a že jej vede *trvale*. Kritériem hodnocení, zdali tato podmínka nezřízeného života byla naplněna, jsou dobré mravy, které jsou definovány judikaturou soudů. Za dobré mravy „je třeba pokládat souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních“¹⁰². K vydědění ale nedojde tehdy, kdy k tomuto důvodu přispěl svým samotným jednáním zůstavitel, neboť nevytvářel harmonické rodinné zázemí, neuspokojoval podstatné psychické a fyzické potřeby, které potomek v dětském či mladistvém věku vyžadoval.¹⁰³ Při posuzování důvodů vydědění je tedy nutné přihlídnout i ke způsobu života zůstavitele.

Druhá podmínka, a to tedy podmínka *trvalosti* je rovněž definována judikatorně, a to tak, že „*chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti (tedy nikoli jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společností*“¹⁰⁴. Má-li být tedy

¹⁰⁰ Takovými jsou např. *přítěžující okolnosti* dle § 42 TrZ, které se vyskytly v průběhu trestního řízení a ovlivnily rozhodnutí, a to např. pomsta, ziskuchtivost, využití nouze, projevy nenávisti, vůči osobě podílející se na záchraně života a zdraví nebo na ochraně majetku, ke škodě dítěte, osoby blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemožoucí atd.

¹⁰¹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412.

¹⁰² Srov. rozsudek NS 29 Cdo 228/2000 nebo také 33 Cdo 4398/2007.

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3213/2012.

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 190/2010 (Rc 66/2012).

naplněn tento zákonný důvod vydědění musí dotyčný člověk vést nezřízený život trvale, a ne pouze přechodně.

3.1.5. Vydědění potomka zadluženého a marnotratného

Dalším důvodem vydědění, který je upraven v samostatném ustanovení, je vydědění nepominutelného dědice, který je zadlužen, nebo si počíná marnotratně. Smyslem této úpravy je ochrana rodiny zůstavitelova nepominutelného dědice před nepříznivými důsledky jeho chování, neboť je zde důvodná obava, že nezůstane dostatek prostředků, aby se pro jeho potomky zachoval povinný díl, ke kterému je opravňuje ustanovení § 1647 ObčZ. Předpokladem je ale podmínka, že povinný díl, který by jinak náležel nepominutelnému dědici, zůstavitel zůstaví dětem vyděděného potomka (nebo jejich potomkům). Zůstavitel je ve své testovací svobodě omezen a může zůstavit povinný díl pouze potomkům vyděděného, jinak by vydědění nebylo platné. Z tohoto vyplývá to, že nemá-li zadlužený či marnotratný potomek zůstavitele, a to ani v době dědického nápadu (v době smrti zůstavitele) žádné své potomky, nemůže jej zůstavitel z tohoto důvodu vydědit, neboť nemá, komu by zůstavil povinný díl místo vyděděného potomka.¹⁰⁵ Otázku zadlužení je třeba posoudit se zřetelem na aktiva jak dotyčného potomka, tak zůstavitele. Pokud jde o marnotratnost, půjde nejen o mrhání majetkem, ale i o nadměrnou marnivost či rozhazovačnost (např. nezdrženlivé nakupování).¹⁰⁶

¹⁰⁵ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 412.

¹⁰⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 137.

3.1.6. Vydědění pro dědickou nezpůsobilost

Vydědění dědicky nezpůsobilého, nepominutelného dědice, jenž je upraveno v ustanovení § 1646 odst. 2 ObčZ, má dle mého názoru svůj význam, i když na první pohled, se může zdát zbytečné a možná až nelogické. Po bližším zkoumání je však nepochybné, že právě tímto způsobem může zůstavitel dát bez jakýchkoliv dohadů a pochybností najevo, že tento čin zakládající dědickou nezpůsobilost, nepominutelnému dědici neodpustil, což by mohlo být v budoucnu zpochybňováno. Dále má tento institut význam pro potomky vyděděného nezpůsobilého nepominutelného dědice, když dle ustanovení § 1483 ObčZ „*potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele*“¹⁰⁷, naproti tomu ovšem dle ustanovení § 1646 odst. 3 ObčZ může zůstavitel projevit jinou vůli, a tato vůle zůstavitele projevovaná v rámci vydědění nezpůsobilého dědice bude mít přednost před zákonnou úpravou. Nejdůležitější význam je však spatřován v tom, že právě tímto způsobem, má totiž zůstavitel jasnou možnost, poukázat na skutečnost, že dědic se vůbec dopustil jednání, které zakládá jeho dědickou nezpůsobilost, neboť v opačném případě by takové jednání nepominutelného dědice ani nemuselo vyjít v řízení o pozůstalosti najevo.¹⁰⁸

Jak bychom měli nahlížet na toto vydědění za situace, kdy zůstavitel jednání nepominutelnému dědici odpustí a čin zakládající dědickou nezpůsobilost mu promine, avšak vydědění neodvolá, nesepíše novou listinu o právním jednání pro případ smrti? Naskýtá se otázka, zdali tímto odpuštěním došlo automaticky zároveň i ke zrušení vydědění. Současná právní úprava však na tuto situaci nepamatuje, neumožňuje tedy takto projevovanou vůli zůstavitele, kterou nepominutelnému dědici jeho čin odpustil, zrušení či odvolání prohlášení o vydědění, a tudíž toto vydědění zůstává nadále v platnosti. Vydědění lze odvolat, či zrušit pouze způsoby stanovenými zákonem, mezi které odpuštění činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost nepatří.¹⁰⁹

¹⁰⁷ § 1483 ObčZ

¹⁰⁸ TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka*. Ad Notam. 2019, č. 2, s. 3-6.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 3-6.

3.1.7. Vydědění mlčky a po právu

Zůstavitel úmysl zbavit svého potomka práva na povinný díl vyjadřuje prohlášením o vydědění, avšak zůstavitel může naproti tomu i v závěti opominout nepominutelného dědice, neboť vydědění může zůstavitel učinit stejným způsobem (stejnou formou), jakou pořizuje závěť. Vydědění je ale zejména výslovným projevem vůle zůstavitele, tudíž pokud v závěti *opomine*¹¹⁰ svého potomka, aniž prohlásí vydědění, nezbavuje toto opomenutí tohoto potomka práva na povinný díl.¹¹¹ V návaznosti na toto je velmi potřebné rozlišovat mezi situacemi, kdy zůstavitel úmyslně a záměrně opominul nepominutelného dědice, a situacemi, kdy jej opominul pouze omylem a neúmyslně. Tudíž buď měl zůstavitel k mlčení důvod, nebo pouze zapomněl některého potomka v rámci závěti uvést. Pokud by se ovšem nepominutelný dědic skutečně dopustil něčeho, co by naplňovalo zákonný důvod vydědění a z tohoto důvodu by byl v závěti opominut, tak by se ono opominutí potomka považovalo za jeho vydědění, ke kterému došlo „*mlčky a po právu*“ podle ustanovení § 1651 odst. 2 ObčZ. Kdyby ovšem zůstavitel svého potomka v závěti neuvedl pouze omylem, a to zejména kvůli tomu, že zůstavitel při pořizování závěti o tomto potomkovi nevěděl, což se zároveň dotyčnému potomkovi podaří i prokázat, právo na jeho zákonný povinný díl mu náleží, což stanoví ustanovení § 1652 ObčZ, neboť zůstavitel nemohl mít vůli vydědit někoho, o jehož existenci nevěděl.¹¹²

Notář jako soudní komisař v rámci řízení o pozůstalosti v případě, že zjistí, že zůstavitel v závěti potomka opominul, vyšetří, zdali se nejedná právě o vydědění mlčky a po právu, a tedy že zůstavitel potomka záměrně opominul, neboť tento potomek naplnil některý ze zákonných důvodů pro vydědění a tímto opominutím zůstavitel zamýšlel potomka vydědit. Musíme vycházet v této situaci z toho, že zůstavitel většinou nemá právní vzdělání a vychází z toho, že stačí potomka neuvést v závěti a tím dojde k vydědění, neboť v rámci závěti projeví vůli, aby dědil ten, kterého uvedl.

¹¹⁰ Resp. v závěti se o něm žádným způsobem nezmíní – tj. mlčí o něm.

¹¹¹ § 1651 odst. 1 ObčZ

¹¹² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 138.

3.1.8. Negativní závěť

U negativní závěti se jedná o právní jednání zůstavitele, kdy zůstavitel vyslovuje svoji vůli, aby určitý potencionální dědic po něm nedědil. V tomto případě, pokud si zůstavitel nepřeje, aby dědil určitý dědic v zákonné posloupnosti, pořídí tzv. *negativní závěť*, která je upravena v ustanovení § 1649 odst. 2 ObčZ. Toto označení je velmi výstižné, neboť se jedná o takovou závěť *naopak*. V rámci ní zůstavitel totiž učiní prohlášení, že určitá osoba dědit nemá. Co se týče formy, pro negativní závěť platí stejná pravidla jako pro formu vydědění.¹¹³ Vyloučil-li zůstavitel z dědění některého z potenciálních dědiců ze zákona, zároveň tím však současně pozitivně vymezil okruh těch potenciálních dědiců ze zákona, kteří dědit budou. Zákon nestanoví, že by zůstavitel musel uvést v negativní závěti nějaký důvod, pro který nechce, aby potencionální dědic nedědil. Zároveň také nestanoví, že by se po smrti zůstavitele ohledně toho provádělo jakékoli dokazování. Lze tedy shrnout, že ObčZ předpokládá situaci, kdy zůstavitel způsobem, jakým se pořizuje závěť, prohlásí o některém z dědiců, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, přičemž se v tomto případě ale nejedná o dědice nepominutelného, že pozůstalosti nenabude.¹¹⁴

V praxi se jedná o hojně využívaný právní institut, neboť velmi často se v širším rodinném okruhu najde příbuzný, který se řadí do intestátní dědické posloupnosti, jehož si z nějakého důvodu zůstavitel za svého dědice nepřeje. Tento institut je vhodné řadit do kapitoly s názvem „vydědění“ právě pro jeho účel, kterým je stejně jako u institutu vydědění, možnost negativního vymezení se zůstavitele vůči případnému nástupu konkrétního dědice, kterému v případě negativní závěti svědčí zákonná posloupnost.

3.2. Zřeknutí se dědického práva

Zřeknutí se dědického práva umožňuje dědici rozhodnout se, jak naloží se svým dědickým právem, či právem na povinný díl, a to ještě za života zůstavitele. Jedná se dvoustranné právní jednání potencionálního dědice, učiněné za součinnosti a souhlasu zůstavitele, což podstatným způsobem tuto formu porízení pro případ smrti odlišuje od závěti, včetně dodatku k závěti a od prohlášení o vydědění, jež činí zůstavitel svým jednostranným osobním právním jednáním. Tento institut, tedy možnost uzavření smlouvy o zřeknutí se

¹¹³ Tamtéž, str. 138.

¹¹⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi. 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 18.

dědického práva mezi zůstavitelem a jeho potencionálním dědicem, má v našem právním řádu opodstatnění, protože zavedl pro účastníky novou, velmi praktickou možnost, a to možnost upravit si již dopředu, tedy ještě za života zůstavitele své budoucí vztahy. V případě, že se potencionální dědic zřekl svého dědického práva, či práva na povinný díl, může po smrti zůstavitele už jenom zřídka dojít ke sporům o dědické právo a nemůže dojít také například ke sporům týkajícím se započtení na dědický podíl nebo započtení na povinný díl.¹¹⁵ Ten, kdo se zříká svého dědického práva, se totiž zpravidla zříká za situace, že již od zůstavitele obdržel určitý majetek.

Zřeknutí se dědického práva (tzv. renunciační smlouva) vychází ze zásady, že je na svobodné vůli dědice, zdali dědictví přijme, či nikoliv.¹¹⁶ Dědického práva se lze zřici smlouvou, kterou potencionální dědic (renunciant) uzavírá se zůstavitelem (ustanovení § 1484 odst. 1 ObčZ). Tato smlouva vyžaduje kvalifikovanou formu veřejné listiny, kterou je notářský zápis, avšak k jejímu zrušení však postačí prostá písemná forma. Kvalifikovaná forma je namístě, protože tato smlouva by měla předcházet sporům, poskytnout účastníkům jistotou právních vztahů, i s ohledem na skutečnost, že po smrti zůstavitele, například v případě sporu o platnost smlouvy, zůstavitele už nebude možné vyslechnout.¹¹⁷

Jak jsem už zmínila, zřeknutí se dědického práva není jednostranným právním jednáním, jak tomu je například u odmítnutí dědictví, závěti nebo prohlášení o vydědění. Je však vyloučeno, aby jako smluvní strany tuto smlouvu mezi sebou uzavřeli pouze v úvahu přicházející dědicové, taková smlouva by byla neplatná, protože smluvní stranou je zde povinně i zůstavitel, který musí se zřeknutím se souhlasit. ObčZ nikde nestanoví, že tento typ smlouvy lze uzavřít pouze osobním jednáním, jak tomu je u závěti či dědické smlouvy. Toto lze spíše, s ohledem na charakter této smlouvy, chápat jako zákonné opominutí, i když dle názoru autorů komentáře ObčZ, je možné tuto smlouvu uzavřít v zastoupení na základě plné moci.¹¹⁸ Nejobvyklejší a nejpraktičtější bude zřejmě varianta, že tuto smlouvu bude uzavírat jeden zůstavitel a jeden dědic. Není však vyloučeno, že může být uzavřena i mezi více potencionálními dědici, například mezi dvěma z více dětí zůstavitele. Zákon však nezakazuje ani variantu, že by jednu smlouvu uzavíralo více zůstavitelů. Toto by však mohlo způsobit určité praktické problémy. Především s ohledem na skutečnost, že zůstavitelé většinou nezemřou najednou a stejná smlouva by se publikovala a také evidovala v Evidenci právních

¹¹⁵ MUZIKÁŘ, Martin. *Zřeknutí se dědického práva*. Ad Notam. 2014, č. 4, s. 7-10.

¹¹⁶ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 47.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 47.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 47.

jednání pro případ smrti, vedené Notářskou Komorou České republiky a následně publikovala v řízeních o pozůstalosti po různých zůstavitelích, což by nebylo žádoucí, proto se spíše kloním k variantě jeden zůstavitel a jeden dědic nebo případně i více dědiců.¹¹⁹

3.2.1. Rozsah a důsledky zřeknutí se dědického práva

Co se týče rozsahu zřeknutí se dědického práva, se dosavadní praxe a komentáře shodují na tom, že i když zákon tuto možnost výslovně nestanoví, neboť hovoří pouze o možnosti „zřeknutí se dědického práva“¹²⁰ nikoliv o možnosti zřeknutí se zčásti, není pochyb o tom, že se lze zříct jak dědického práva jako celku, tak i dědického práva či práva na povinný díl zčásti. Toto je dovozeno ze skutečnosti, že lze-li se zříci práva na povinný díl není důvod, proč by se nešlo zříci práva na dědický podíl či na povinný díl také částečně. Zříci se takto například lze práva ohledně jedné poloviny svého dědického podílu, části povinného dílu nebo zříci se práva z posloupnosti dle zákona a ponechat si dědické právo pro případ dědění ze závěti nebo dědické smlouvy. Je však nutné dbát přesné formulace, nevzbuzující pochybnosti o tom, čeho se dědic vlastně v daném případě zříká. Určité pochybnosti pořád vyvolává otázka, zda se lze zříci dědického práva ve vztahu k určité konkrétní věci. Touto konkrétní věcí bude zpravidla určitá nemovitá věc. Odpověď by mohla poskytnout definice dědického práva, neboť dle ustanovení § 1475 odst. 1 ObčZ, které definuje dědické právo jako „právo na pozůstalost či poměrnou část z ní“¹²¹. Z níž lze chápat zřeknutí se jako částečné, poměrné, ve vztahu k určité věci a s ohledem na již zmíněné důvody možné, a proto nevidím žádný logický důvod, proč by se nešlo zřeknout dědického práva, ve vztahu ke konkrétní věci, třeba ve vztahu k určité nemovité věci.¹²²

Dědického práva se smlouvou o zřeknutí se dědického práva budoucí dědic zříká buď abstraktně, tedy bez určení osoby, v jejíž prospěch se zříká nebo konkrétně, tedy s určením oprávněné osoby, tedy osoby, v jejíž prospěch se dědického práva zříká. Pokud není určena osoba, v jejíž prospěch se dědic svého dědického práva zříká, zříká se tím dědického práva ve prospěch všech ostatních v úvahu přicházejících dědiců, kterým jeho podíl přiroste poměrně. Je však rozdíl, jestli se dědického práva zříká nepominutelný dědic nebo dědic „obyčejný“, který nemá právo na povinný díl. Nepominutelný dědic má nárok jak na dědický podíl, tak na

¹¹⁹ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam. 2014, č. 4, s. 7-10.

¹²⁰ § 1484 ObčZ

¹²¹ § 1475 odst. 1 ObčZ

¹²² FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 47.

povinný díl. Pokud se tedy nepominutelný dědic zřekne práva na dědický podíl, zříká se tím i práva na povinný díl, a to dle ustanovení § 1484 odst. 1 ObčZ. Dědické právo nepominutelnému dědici v tomto případě vůbec nevznikne. Dědic, který není potomkem zůstavitele, se však může vzdát jen dědického práva. Potomek zůstavitele se však nemusí vzdát dědického práva, ale může se naopak vzdát jenom práva na povinný díl, a právo z dědické posloupnosti si ponechat. Znamená to, že zůstaviteli je dána v tomto případě možnost pořídit jakkoliv o svém majetku a nemusí respektovat nárok nepominutelného dědice na povinný díl. Nepominutelný dědic se tímto staví na roveň „běžného, ničím nechráněného dědice“, přestává mít postavení dědice s právem na povinný díl, tedy nepominutelného dědice, protože se tohoto práva zřekl, ale neznamená to, že nemůže po zůstaviteli dědit, pokud bude povolán například závětí nebo může dědit na základě zákonné dědické posloupnosti. Zřeknutí se práva na povinný díl může být využíváno především jako součást dědických smluv, kde dojde k rozdělení majetku na základě vzájemné shody všech stran, tedy dědiců a zůstavitele, kteří současně nejsou limitováni povinností respektovat právo na povinný díl případného potomka. Nepominutelný dědic v tomto případě musí respektovat, i kdyby mu zůstavitel zanechal méně, než činí jeho povinný díl, i pokud by mu nezanechal nic. Otázkou zůstává, jestli zřeknutí se práva na povinný díl působí i vůči potomkům dědice, který se práva na povinný díl zřekl, neboť právo na povinný díl není právo dědické, pouze nárok na výplatu povinného dílu v penězích, tedy na pohledávku. Dle mého názoru se jedná pouze o nepřesnou zákonnou formulaci názvu tohoto ustanovení: „Zřeknutí se dědického práva“¹²³ a dále o nepřesnou formulaci, která stanoví v ustanovení § 1484 odst. 1 ObčZ: „Kdo se zřekne dědického práva, zříká se tím i práva na povinný díl“¹²⁴, ale z logiky tohoto ustanovení vyplývá, že zřeknutí se práva na povinný díl působí i vůči potomkům, není-li ujednáno něco jiného. Takto je to zatím vykládáno v praxi, judikatura v tomto směru zatím chybí, a to především s ohledem na skutečnost, že zůstavitelé, jež se svými dědici uzavřeli smlouvu o zřeknutí se dědického práva, ve většině případů zatím ještě žijí, neboť tato možnost je tu teprve od roku 2014.¹²⁵

Zřeknutí se dědického práva působí i vůči potomkům, není-li ujednáno jinak (ustanovení § 1484 odst. 1 ObčZ). Zřeknutí se, pokud není jinak ujednáno, však vždy působí vůči všem potomkům a není rozhodující ani skutečnost, jestli jsou osvojení, již narození, nenarození v době sepsání smlouvy, nebo se narodili až po smrti zůstavitele. Zákon vůči dědici, jenž se

¹²³ § 1484 ObčZ

¹²⁴ § 1484 odst. 1 ObčZ

¹²⁵ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 47.

zřiká svého dědického práva ve vztahu k jeho potomkům, nijak nelimituje. Zůstavitel a dědic, který se zřiká dědického práva, si mohou například určit, že zřeknutí se bude působit pouze vůči některým potomkům renuncianta a vyloučit tak z případného dědění konkrétního dědice. Toto je v zásadě možné i u vydědění, kdy je možné důsledky vydědění vztáhnout jenom na některé konkrétní potomky a vůči ostatním stanovit, že se na ně vydědění nevztahuje. Zajímavá může být i situace, že dědic, který se zřekl dědického práva, zemře dříve než zůstavitel. Komentář ObčZ uvádí, že tato skutečnost by neměla být rozhodující. Na toho, kdo se zřekl dědického práva by se mělo pohlížet jako by se smrti zůstavitele nedožil. Pokud budeme uvažovat ještě dál, není nemožná ani situace, že zůstavitel povolá dědice, který se svého práva zřekl závětí, dědickou smlouvou či dovětkem. ObčZ 1950 stanovil, že na zřeknutí se v tomto případě hledí jako kdyby k němu nedošlo.¹²⁶ S tímto lze souhlasit pouze ve vztahu k dědické smlouvě, protože se jedná o dvoustranné právní jednání, nikoliv však ve vztahu k závěti, protože tato představuje pouze vůli jedné strany, tedy zůstavitele, v tomto případě, by se musela respektovat uzavřená smlouva o zřeknutí se dědického práva a na zřeknuvšího dědice by se hledělo jako by se smrti zůstavitele nedožil.

Zejména s ohledem na postavení potomků dědice, který se i s účinky vůči nim zřekl svého dědického práva, by se mohl objevit spor o dědické právo, respektive spor o platnost smlouvy o zřeknutí se dědického práva. Na tomto místě je také důležité zmínit ustanovení § 1645 ObčZ, jenž se opírá o starou římskou zásadu „*podil vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu*“¹²⁷, tedy při výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice je nutné počítat i s dědicem, který se svého dědického práva zřekl. Prakticky to znamená to, že povinný díl se vypočte podle zákonných podílů všech dědiců tedy i toho, který se dědického práva zřekl.¹²⁸

Zřeknout se dědického práva se lze jak bezplatně, tak i za úplatu, která může být stanovena jako peněžní, či jiné protiplnění. Možným důvodem pro uzavření této smlouvy může být i skutečnost, že dědic je zadlužený a má obavu, z toho, že by se věřitel uspokojil z majetku, který nabude děděním, proto se rozhodne již za života zůstavitele uzavřít smlouvu o zřeknutí se dědického práva. V této souvislosti se nabízí otázka odporovatelnosti takového právního jednání. Odpověď však zůstává nejasná a sporná. Na jedné straně je důvodný argument, že dědic se nezřiká a nezbavuje žádného majetku, pouze se zřiká dědického práva, které v okamžik podpisu této smlouvy neexistuje. V době uzavření této smlouvy může být majetek zůstavitele jiný než v okamžiku jeho úmrtí, proto je otázkou, do jaké míry je věřitel

¹²⁶ Tamtéž, str. 47.

¹²⁷ „*Exheredatus partem facit ad minuendam.*“

¹²⁸ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam. 2014, č. 4, s. 7-10.

tímto jednáním zkrácen. Ale na druhou stranu určitě obstojí i argument, podle kterého lze odporovat všechna právní jednání, jejichž pravým důvodem je zkrácení věřitele, a je nerozhodné, zdali se jedná o úplatnou či bezplatnou formu smlouvy.¹²⁹ Důležitou roli bude bezesporu hrát úmysl jednajících stran a jeho případné prokázání, které bude v zájmu věřitelů. Zřeknutí se dědického práva by bylo nadbytečné, pokud by bylo činěno z důvodu zadluženého zůstavitele, v tomto případě by totiž mohl potencionální dědic bez jakéhokoliv omezení, či hrozby odporovatelnosti, či neúčinnosti jeho právního jednání dědictví po zadluženém zůstaviteli odmítnout.

Dědického práva se lze zřeknout ve vztahu k určité konkrétní osobě, kdy ustanovení § 1484 odst. 2 ObčZ stanoví, že „zřekl-li se někdo dědického práva ve prospěch jiné osoby, má se za to, že zřeknutí platí, jen stane-li se tato osoba dědicem“¹³⁰. V citovaném ustanovení není jasně formulováno, jestli je možné se ve vztahu ke konkrétní osobě vzdát pouze práva na povinný díl a jestli se zůstavitel a renunciant mohou například dohodnout na tom, že zřeknutí se platí, i když se osoby, v jejichž prospěch se dědického práva potencionální dědic zřiká, dědici nestanou. Pokud by se zůstavitel a potencionální dědic dohodli na tom, že zřeknutí se dědického práva platí, i když nebude dědit oprávněná osoba, hledělo by se na takové zřeknutí se dědického práva, jako by bylo učiněno abstraktně, tedy ve vztahu ke všem ostatním dědicům, a s ohledem na autonomii vůle zůstavitele a kontext celého ustanovení je toto jednání možné. V této souvislosti je bezesporu důležité ustanovení § 1586 ObčZ podle kterého: „zřeknutí se dědického práva pozbývá účinnosti, nedědí-li dědic povoláný v dědické smlouvě, jestliže tato dědická smlouva byla uzavřena s tím, že se ostatní dědicové svého dědického práva zřekli“¹³¹.

3.2.2. Shrnutí

Nesporným přínosem institutu zřeknutí se dědického práva obsaženého v jediném ustanovení ObčZ, jenž nabízí tolik zmíněných variant a kombinací, je bezesporu vnesení jistoty do právních vztahů mezi dědici, a to i v rámci rodiny, k čemuž přispívá i skutečnost, že povinnou formou pro tento typ smlouvy je forma notářského zápisu, a to i s přihlédnutím ke skutečnosti, že s účinností od 1. 1. 2014 Notářská komora České republiky vede Evidenci právních jednání pro případ smrti, kde se povinně eviduje také Smlouva o zřeknutí se

¹²⁹ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 47.

¹³⁰ § 1484 odst. 2 ObčZ

¹³¹ § 1586 ObčZ

dědického práva nebo jejím zrušení. V případě smrti zůstavitele, který takovou smlouvu sepsal, bude tato, bez ohledu na vůli a jednání pozůstalých dědiců, automaticky publikována a založena v dědickém spise, a to již před tím, než se vůbec na první jednání k soudnímu komisaři ve věci (tzv. předběžné šetření) případní dědicové, nejčastěji však vypravitel pohřbu, dostaví. Z tohoto pohledu má svůj nezadatelný význam její kvalifikovaná forma, tedy forma veřejné listiny. Nespornou výhodou tohoto institutu, lze tedy spatřovat v tom, že pro budoucí vztahy v rodině, která je jak praví náš ústavní pořádek základem státu¹³² zavádí vyšší právní jistotu, současně tak přechází sporům, neboť nezřídká až po smrti zůstavitele můžou skryté spory mezi dědici vyvrcholit a vyjít najevo.

3.3. Odmítnutí dědictví

Dědic má právo po smrti zůstavitele dědictví odmítnout¹³³, zároveň se na toho, který odmítne dědictví, hledí jako by dědictví nikdy nenabyl.¹³⁴ Odmítnutí dědictví je tedy jednostranným právním jednáním. Důvodem pro toto jednání je nejčastěji předlužená pozůstalost, což může dědic řešit jinak pouze uplatněním výhrady soupisu, zároveň však může zůstavitel dědictví zatížit různými příkazy, odkazy či jinými opatřeními, k jejichž splnění je dědic povinen.¹³⁵ Tento institut vychází ze zásady, že osoba, kterou zůstavitel povolal k dědění ze závěti nebo ta která má zákonný dědický titul, nemůže být nucena, aby se stala dědicem, a může tedy dědictví odmítnout. Zákon nevyžaduje aktivní projev vůle dědice k nabytí dědictví, v zásadě tedy platí, uplyne-li lhůta k odmítnutí marně, stane se povolaný dědic dědicem se všemi důsledky. Právo odmítnout dědictví nemá však takový povolaný dědic, který je právním předpisem či rozhodnutím soudu omezen ve svém právu disponovat se svým majetkem a je omezen také dědic, na jehož majetek byl prohlášen konkurs, přičemž totéž platí v případě schváleného oddlužení, a to dle ustanovení § 412 odst. 3 InsZ. Ve smyslu ustanovení § 590 - § 592 ObčZ bude také neúčinné odmítnutí dědictví, které bylo učiněno dědicem, který tím jako dlužník zkracuje uspokojení vymahatelné pohledávky svého věřitele. Věřitel tohoto dědice má právo se domáhat, aby soud určil, že právní jednání dědice není vůči němu právně účinné. Dědic je však oprávněn ze zákona odmítnout dědictví, které je

¹³² Srov. čl. 32 LZPS.

¹³³ § 1485 odst. 1 ObčZ

¹³⁴ § 1486 ObčZ

¹³⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40.

předloženo.¹³⁶ Právo na odmítnutí dědictví zaniká, jak již bylo výše zmíněno, zaprvé marným uplynutím lhůty k odmítnutí, a také jednáním dědice a takovým projevem vůle, kterým dal najevo, že chce ono dědictví přijmout. Důležité je také podotknout, že odmítnutí dědictví je právním jednáním, které nelze odvolat.¹³⁷

Co se týče lhůty k odmítnutí dědictví, tak lze tak učinit ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy byla daná osoba vyrozuměna o právu dědictví odmítnout a o následcích tohoto odmítnutí. ObčZ dále také stanoví další lhůtu tří měsíců pro případy, kdy má dědic bydliště v zahraničí. Zároveň je dána možnost požádat soud o prodloužení lhůty k odmítnutí dědictví. Jazykovým výkladem ustanovení § 1487 odst. 1 ObčZ lze dospět k tomu, že je možné požádat o prodloužení obou výše uvedených lhůt.¹³⁸ § 1487 odst. 1 ObčZ také stanoví jako formu právního jednání pro odmítnutí dědictví výslovné prohlášení vůči soudu, v tomto případě soudnímu komisaři (notáři). Toto výslovné prohlášení se zaznamená do protokolu v rámci jednání o pozůstalosti u notáře, dané prohlášení o odmítnutí dědictví se však může zaslat notáři, či příslušnému soudu, i písemně. Odmítnutí je neplatné, pokud bylo učiněno pod podmínkou, s výhradou nebo jen zčásti. Pokud dědic dal svým počínáním a jednáním najevo, že chce dědictví přijmout, je odmítnutí pouze zdánlivé, a to v souladu s ustanovením § 1489 ObčZ.¹³⁹

3.3.1. Následky odmítnutí dědictví

Jak již bylo řečeno výše, na toho, který odmítne dědictví, se hledí jako by dědictví nikdy nenabyl, tj. jako by mu pozůstalost nikdy nenapadla. Tím zákonodárce vytváří právní fikci a finguje, že se dědic ani nedožil smrti zůstavitele. Dalším následkem odmítnutí dle ustanovení § 1666 odst. 2 ObčZ a § 1668 odst. 2 ObčZ je nevzniknutí práva na nutné zaopatření pozůstalého manžela nebo rodiče, to ovšem neplatí, pokud k odmítnutí dědictví došlo z vážných důvodů. Jednou učiněné odmítnutí dědictví má také za následek odmítnutí dědictví jako celku, což je důležité zejména v případech, kdy se po projednání dědictví po zůstaviteli objeví další majetek, který nebyl předmětem řízení, což vede k zahájení dodatečného projednání dědictví, ve kterém se dědici již nevyjadřují k odmítnutí dědictví z

¹³⁶ § 592 věta druhá ObčZ

¹³⁷ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 54.

¹³⁸ KONDROVÁ, Martina. *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci*. Ad Notam. 2014, č. 1, s. 5-11.

¹³⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40.

důvodu trvajících odmítnutí z původního řízení.¹⁴⁰ Odmítnutí dědictví je tedy nejen definitivní, ale také univerzální.¹⁴¹

Následky odmítnutí dědictví můžeme zároveň rozdělit i podle toho o jakého dědice se v daném případě jednalo. Tím je myšleno, zda jej povolávala dědická smlouva, závěť či zákon a jestli se jedná o nepominutelného dědice.¹⁴²

3.3.1.1. Odmítnutí dědictví dědicem z dědické smlouvy či závěti

Pokud se jedná o odmítnutí smluvním dědicem, tak lze tak učinit pouze za předpokladu, že to daná dědická smlouva nevyklučuje, protože pokud by bylo smluvně ujednáno, že dědic nesmí dědictví odmítnout, tak by dědic odpovídal i za dluhy zůstavitele bez výjimky. Tomuto riziku lze ovšem předejít tak, že dědic se zůstavitelem uzavře dodatek k dědické smlouvě a v rámci tohoto dodatku si sjedná, že je možné dědictví odmítnout nebo také uplatněním výhrady soupisu. Po smrti zůstavitele sice může smluvní dědic převést dědictví smlouvou o zcizení dědictví na třetí osobu nebo se jej vzdát ve prospěch jiného dědice, tím se však nezbaví odpovědnosti za dluhy, protože bude odpovídat solidárně s tím, v jehož prospěch se dědictví vzdal nebo zcizil. Pokud je v dědické smlouvě sjednán náhradník, tak ten nastupuje na místo toho, který dědictví odmítne. Pokud není náhradník v dědické smlouvě ujednán a není-li zde žádný závětní dědic povoláný k dědění bez určení podílu nebo také rovným dílem (či jiným výrazem znamenajícím rovné podělení), případně uvolněný podíl smluvního dědice dědicům zákonným.¹⁴³

Stejně tak nastoupí na místo závětního dědice, který dědictví odmítl, náhradník, kterého zůstavitel určil v závěti. V případě, že náhradníka zůstavitel neurčil, uvolněný podíl závětního dědice přiroste podle zásad akrescence buď ostatním závětním dědicům, jestliže byli všichni povoláni k dědictví rovným dílem (jiným výrazem znamenajícím rovné podělení) nebo jen těm závětním dědicům, kteří byli povoláni bez určení podílu. Pokud nedojde ke splnění podmínek

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 1972, sp. zn. 4 Cz 87/72 (Rc 37/1974).

¹⁴¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40.

¹⁴² FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 54.

¹⁴³ Tamtéž, s. 54.

pro to, aby uvolněný podíl přirostl ostatním závětním dědicům či dědici, stane se uvolněný podíl předmětem intestátní posloupnosti.¹⁴⁴

3.3.1.2. Odmítnutí dědictví dědicem ze zákona

Jestliže dědictví odmítne zákonný dědic, přechází dědické právo na náhradníky podle práva reprezentace. Může se stát, že tito náhradníci nejsou, tím pádem pak podíl odmítnuvšího dědice připadne ostatním dědicům, kteří dědí ve stejné dědické třídě. Pokud však dané dědické třídě připadá jediný dědic, který dědictví odmítne nebo rovněž pokud nepřichází v úvahu být v rámci dané dědické třídy samostatným dědicem (jak je tomu např. u manžela v první dědické třídě), dědí pak dědicové následující dědické třídy. Specifické postavení má stát, který nabývá dědictví jako odúmrt', neboť stát nemá právo dědictví odmítnout, avšak má takové postavení dědice, kterému svědčí výhrada soupisu zákonem samotným.¹⁴⁵ V případě, že by stát byl dědicem ze závěti či dědické smlouvy je jeho právo zachováno a mohl by dědictví odmítnout.¹⁴⁶ V praxi ovšem stát, jako smluvní či závětní dědic, dědictví vždy zpravidla přijme.

3.3.1.3. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu

Nepominutelný dědic si může zvolit, zdali odmítne dědictví s výhradou povinného dílu, nebo naopak bez této výhrady. Ustanovení § 1485 odst. 1 věta druhá ObčZ je totiž ve vztahu speciality k zákazu odmítnutí dědictví s výhradou v ustanovení § 1489 ObčZ.¹⁴⁷ Povinný díl svědčí nepominutelným dědicům, tj. v souladu s § 1642 ObčZ, kterým se musí z pozůstalosti dostat vždy určitá zákonem určená část. ObčZ využívá institut tzv. Falcidiánské kvarty¹⁴⁸, a to ve svém ustanovení § 1598, podle kterého „každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 54.

¹⁴⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 42.

¹⁴⁶ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). 1. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 54.

¹⁴⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40.

¹⁴⁸ Falcidiánskou kvartu lze dle důvodové zprávy k § 1630 uplatnit pouze u dědiců, kteří uplatnili výhradu soupisu.

*poměrné zkrácení odkazu*¹⁴⁹. Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu znamená, že odmítnuvší dědic nebude z pozůstalosti nabývat dědický podíl, který mu svědčí, nýbrž povinný díl, respektive mu zůstane pohledávka za ostatními dědici ve výši jeho povinného dílu. Pokud tuto výhradu neučiní výslovně, tak se odmítnutí vztáhne i na povinný díl. Zejména se tak stává za situace, kdy potomek odmítá dědictví z obavy z předlužení, ale pro jistotu uplatní výhradu povinného dílu, pokud by se ukázalo, že jeho obava byla nesprávná.¹⁵⁰

Naskytá se problematická otázka, kdo je tedy dědicem dědického podílu v případě, že nepominutelný dědic odmítne dědictví s výhradou povinného dílu? Odborná literatura není zajedno v názoru na tuto otázku, zda dědictví v rozsahu, ve kterém je odmítnuto nepominutelným dědicem s výhradou práva na povinný díl, přechází na jeho vlastní dědice. Dle převažujícího názoru je potřeba upřednostnit princip akrescence, tedy princip přirůstání uvolněného podílu ostatním dědicům, jelikož právo reprezentace by vedlo ke dvojímu zvýhodnění téhož dědického kmene. Docházelo by tak k tomu, že jedna dědická linie by získala jak povinný díl, tak i svůj dědický podíl. Může ale ke dvojímu zvýhodnění vůbec dojít, vycházíme-li z racionálního výkladu, že povinný díl, který si odmítnuvší dědic ponechal, na jeho potomky nepřechází. V daném případě by se právo reprezentace uplatnilo pouze v takovém rozsahu, v jakém by díl jinak připadající na odmítnuvšího dědice nabyli jeho potomci, a to po odečtení povinného dílu. Pokud se tedy upřednostňuje akrescence před reprezentací, nejspíše se v daném případě vychází i z koncepce, kdy právo na povinný díl je pouze pohledávkou za dědici a k jeho vyplacení by byli povinni i dědicové z jiné linie.¹⁵¹

3.3.1.3.1. Porovnání institutu s německou právní úpravou

V německé právní úpravě rovněž nalezneme úpravu odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, která je ovšem v určitých částech odlišná od české právní úpravy, a tak je vhodné ji v rámci této diplomové práce rovněž nastínit, aby mohlo dojít k hlubšímu rozboru a analýze tohoto institutu. V německé právní úpravě patří mezi nepominutelné dědice dítě, případně jiný potomek, a za určitých podmínek také manžel (partner), a rodiče zůstavitele. Na

¹⁴⁹ § 1598 ObčZ

¹⁵⁰ HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, č. 4, s. 23-24.

¹⁵¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 43-44.

rozdíl od české právní úpravy německý občanský zákoník, Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen „BGB“), úpravu Falcidiánské kvarty nezná. BGB ale umožňuje snížit hodnotu, porčením pro případ smrti zřízených odkazů, ve prospěch výplaty povinného dílu.¹⁵² Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu zase umožňuje ustanovení § 2306 BGB, které je systematicky začleněno do úpravy povinného dílu. Toto ustanovení stanoví, že zůstavitel nesmí nepominutelného dědice v jeho nároku na povinný díl¹⁵³ zkrátit tím, že mu dá podíl na pozůstalosti menší a také ani tím, že mu k jeho dědickému podílu stanoví zatížení či omezení. Právo na odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu má nepominutelný dědic jen v taxativně vymezených případech, které stanoví rovněž ustanovení § 2306 BGB. V Německu dochází k odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu zejména v případech, kdy je dědický podíl zatížen odkazy, jako například zřízením věcného břemene doživotního výlučného užívání bytové jednotky, která je jedinou věcí v rámci pozůstalosti. Toto zřízení věcného břemeno je v německé právní úpravě bráno jako odkaz. A rovněž jako dědictví může nepominutelný dědic odmítnout s výhradou povinného dílu i odkaz, a to dle ustanovení § 2307 BGB. Největším rozdílem v rámci německé právní úpravy je tedy zejména taxativní vyjmenování případů, kdy je přípustné odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu, a tak je česká právní úprava mnohem shovívavější.¹⁵⁴

3.4. Vzdání se dědictví

V případě vzdání se dědictví se jedná o institut, který tkví v projevu vůle příslušného a zároveň již jistého dědice ve vztahu k dědictví, tj. k určitému majetku zůstavitele. Důsledkem tohoto vzdání se dědictví je skutečnost, že dědic, který tak učinil, nebude nic z dědictví nabývat. „*Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého dědice*“¹⁵⁵, což stanoví úvodní věta ustanovení § 1490 ObčZ. Z daného ustanovení vyplývá, že dědictví se nevzdává potencionální dědic, ale dědic, který jej neodmítl, nebo případně mu marně uplynula lhůta odmítnutí dědictví, což znamená, že byl vyrozuměn o svém dědickém právu. Dědic, který se vzdává svého dědického práva, tak může učinit ve prospěch jednoho dědice, který s tím vyslovil souhlas, a to i za situace, že

¹⁵² § 2318 BGB

¹⁵³ § 2303 BGB („Pflichtteilsberechtigte, Höhe des Pflichtteils“) stanoví, že povinný díl činí polovinu zákonného dědického podílu.

¹⁵⁴ HOLÍKOVÁ, Lenka. *Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu*. Ad Notam. 2017, č. 2, s. 7-10.

¹⁵⁵ § 1490 ObčZ

s tím ostatní dědicové nesouhlasí. Vzdát se dědictví může závětní, zákonný i smluvní dědic, což lze vyvodit z toho, že institut je obsažen v obecné části pojednávající o dědickém právu, která se vztahuje na posloupnost testamentární, intestátní i smluvní. Vzdání se dědictví tedy představuje možnost dědice svou vlastní svobodnou vůlí volně nakládat se svým majetkem. ObčZ zároveň odkazuje na obdobné užití ustanovení o zcizení dědictví, neboť vzdání se dědictví lze charakterizovat jako speciální případ zcizení dědictví, který je možný pouze mezi dědici. Je zde zároveň předepsaná forma vzdání se dědictví, což je forma soudního protokolu, tudíž tento projev musí být učiněn před soudem v řízení o dědictví a soudním protokolem zachycen.¹⁵⁶

Platí, že dědic se může dědictví vzdát až po smrti zůstavitele, protože budoucí dědic nemůže za života zůstavitele s dědickým právem, které má teprve vzniknout, volně disponovat, výjimkou je ovšem zřeknutí se dědického práva, jak je popsáno výše. Jak již bylo zmíněno, podmínkou platného vzdání se dědictví, je vzdání se ve prospěch druhého dědice, z čehož lze dovodit, že v pozůstalostním řízení s jediným potencionálním dědicem, ať už závětním, smluvním nebo zákonným, se tento dědic dědictví nemůže platně vzdát, neboť zde není žádný další dědic. Naproti tomu má jediný dědic možnost převést dědictví na třetí osobu smlouvou o zcizení dědictví. Nesouhlasí-li druhý dědic s jednáním toho dědice, který se vzdává, ke vzdání se dědictví, se nebude přihlížet. Podobně jako u zřeknutí se dědického práva nebo u zcizení dědictví lze také pro tento případ převodu dědictví sjednat úplatu či jiné protiplnění.¹⁵⁷ Je nutné podotknout, že vzdá-li se dědictví nepominutelný dědic, stanoví zákon, že se tak vzdává i práva na povinný díl s účinností i pro své potomky, což stanoví ustanovení § 1490 odst. 1 ObčZ.

Pokud se dědic svého dědictví vzdává, nesmí se toto dotknout práv třetích osob, a to zejména věřitelů. Z hlediska odpovědnosti dědice, který se vzdává dědictví a dědice, který dědictví nabývá za dluhy zůstavitele je nutno postupovat obdobně podle ustanovení § 1720 ObčZ, který zakládá solidaritu nabyvatele a zcizitele, což znamená, že ve vztahu k věřitelům jsou zavázáni společně a nerozdílně.

¹⁵⁶ KONDROVÁ, Martina. *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci*. Ad Notam. 2014, č. 1, s. 5-11.

¹⁵⁷ FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 70.

4. Dědická nezpůsobilost v německé právní úpravě

České právní úprava je z velké části inspirována občanskými zákoníky Německa, Rakouska a Švýcarska, právě z tohoto důvodu se zdá logické nahlédnout právě do německé právní úpravy. Je ale dobré upozornit, že už od počátku 21. století dochází napříč Evropou, a to včetně jinak stabilních jurisdikcí jako je například právě Rakousko, k reformám dědického práva, které se snaží docílit vyššího respektování vůle zůstavitele.¹⁵⁸ Dědické právo je ve Spolkové republice Německo upraveno v německém občanském zákoníku („BGB“). Dědická posloupnost se v německém právu řídí podle zákona nebo podle vůle zůstavitele, přičemž úmrtím zůstavitele přechází veškerý jeho majetek jako celek, tedy univerzální sukcesí, na jeho dědice (§ 1922 BGB). Na rozdíl od české právní úpravy, kde máme upraven institut dědické *nezpůsobilosti*, tak v německém právu se jedná o tzv. dědickou *nehodnost*. K tomuto pojmu dojdeme překladem německého slova „Erbunwürdigkeit“. Důležité je upozornit, že „Erbunwürdigkeit“ však není to samé jako „Erbunfähigkeit“, neboť pod druhým zmíněným pojmem rozumíme spíše neschopnost dědit v důsledku toho, že neexistuje právní subjektivita v době smrti zůstavitele, a to i když se jedná o přesnější překlad dědické nezpůsobilosti. Je tedy nutné tyto dva pojmy v rámci překladu BGB korektně rozlišovat. Dědická nezpůsobilost se v německé právní úpravě vztahuje na všechny dědice bez rozdílu dědického titulu.¹⁵⁹

Dědickou nezpůsobilost v německé právní úpravě doplňují další právní instituty, a to institut vydědění (ustanovení § 1938 BGB), odnětí povinného dílu (ustanovení § 2333 - § 2336 BGB) a zpochybňování platnosti závěti (ustanovení § 2078 a násl. BGB).

4.1. Dědická nehodnost

Ustanovení § 2339 BGB stanoví, že dědicky nehodným je ten, kdo 1) spáchal vraždu zůstavitele nebo se o ni pokusil, nebo zůstaviteli přivodil takový stav, kdy až do konce života pozbyl testovací schopnost, 2) zůstaviteli úmyslně a protiprávně zabránil v pořízení poslední vůle, v její změně nebo zrušení, nebo 3) zůstavitele lstí anebo protiprávní výhrůžkou přiměl k sepsání poslední vůle, k její změně či zrušení a 4) je trestně odpovědným za spáchání listinného deliktu ve vztahu k poslednímu pořízení zůstavitele, ty jsou upraveny

¹⁵⁸ V Rakousku proběhla reforma dědického práva (ErbRÄG 2015) k 1. 1. 2017.

¹⁵⁹ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, č. 2, s. 34–38.

v ustanoveních německého trestního zákoníku (Strafgesetzbuch, dále jen „StGB“).¹⁶⁰ Tyto čtyři důvody dědické nehodnosti jsou upraveny taxativně a nelze je rozšiřovat, přičemž BGB neupravuje a nerozlišuje mezi tím, před jak dlouhou dobou byl daný čin spáchán, podstatné je to, zda došlo k naplnění zákonných důvodů a podmínek, a tím se osoba stává dědicky nezpůsobilou, tj. nehodnou.¹⁶¹ V české právní úpravě se k dědické nezpůsobilosti přihlíží ze zákona, ovšem v německé právní úpravě je nutné učinit námitku dědické nehodnosti¹⁶², přičemž takovou námitkou se dle ustanovení § 2340 odst. 1 BGB napadá nabývání dědictví.¹⁶³

K takové námitce je oprávněn každý, kdo má na vyloučení dědice právní zájem a tato námitka se učiní podáním žaloby, tzv. „Anfechtungsklage“. Tuto žalobu lze podat v roční subjektivní lhůtě a třicetileté objektivní lhůtě, a to pouze po nápadu dědictví.¹⁶⁴ Na základě této žaloby rozhoduje soud, a jestliže shledá důvody dědické nehodnosti, hledí se danou osobu, jako by se dědického nápadu nedožila (§ 2344 odst. BGB). Vznikem dědické nehodnosti zároveň zaniká právo na povinný díl z dědictví. Dědická nehodnost se uplatní pouze na danou osobu a na její potomky nemá vliv. Když žaloba není podána včas a nedojde, tak ani k včasnému potrestání, je čin sice spáchán, ale nebude to mít žádný vliv na dědictví a zůstane tedy bez dědického postihu.¹⁶⁵

4.1.1. Podrobněji k důvodům dědické nehodnosti

První důvod dědické nehodnosti naplní ten, který spáchal vraždu zůstavitele nebo se o ni pokusil, či zůstaviteli přivodil takový stav, kdy až do konce života pozbyl testovací schopnost (§ 2339 odst. 1 bod 1. BGB), přičemž zákon stanoví, že se musí jednat o osobu trestněprávně odpovědnou. Je zároveň stanovena zákonná podmínka, že vražda musí být spáchána úmyslně, tudíž nepostačuje zavinění z nedbalosti k tomu, aby byla osoba vyloučena z dědické způsobilosti. Druhým důvodem je zabránění pořízení, změně či zrušení poslední vůle zůstavitele, přičemž k tomu potencionální dědic může užít především násilí, podvod nebo může využít a zneužít slabé vůle zůstavitele. Musí zde být příčinná souvislost mezi

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 34-38.

¹⁶¹ MICHALSKI, Lutz. *BGB-Erbrecht. 4. Auflage*. Heidelberg: C. F. Müller, 2010, s. 160.

¹⁶² KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, č. 2, s. 38.

¹⁶³ MICHALSKI, Lutz. *BGB-Erbrecht. 4. Auflage*. Heidelberg: C. F. Müller, 2010, s. 163.

¹⁶⁴ § 2082 BGB

¹⁶⁵ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, č. 2, s. 34–38.

pořízením nebo zrušením poslední vůle a následkem, kdy došlo k opaku, než jaký zůstavitel svou svobodnou vůlí požadoval, tudíž pouhý pokus zabránit či zrušit není dostačující.¹⁶⁶

U třetího důvodu dědické nehodnosti dochází k ovlivnění zůstavitele lstí nebo hrozbou k pořízení, změně nebo zrušení jeho poslední vůle a rovněž i u tohoto důvodu musí existovat příčinná souvislost mezi lstí či hrozbou potencionálního dědice a následným jednáním zůstavitele. Poslední důvod dědické nehodnosti je upraven v ustanovení § 2339 odst. 1 bod 4. BGB, jenž spočívá v spáchání listinného deliktu, který má souvislost s posledním pořízením zůstavitele, přičemž listinné delikty definuje StGB.¹⁶⁷ Jedná se tedy o trestné činy, které směřují proti listině, na které je zachycena poslední vůle zůstavitele.¹⁶⁸

4.2. Prominutí činu

Jak v české, tak i v německé právní úpravě nalezneme institut prominutí dědicky nehodného jednání potencionálního dědice. Prominutí upravuje ustanovení § 2343 BGB (tzv. „Verzeihung“¹⁶⁹). Je nutné, aby zůstavitel o daném skutku, zakládajícího dědickou nehodnost potencionálního dědice, věděl.¹⁷⁰ Zůstavitel tedy nemůže prominout osobě takové jednání, o kterém neví, a také nemůže zároveň prominout takové jednání, které ještě ani nenastalo, tj. *pro futuro*.

4.3. Shrnutí

Česká právní úprava obsahuje více důvodů dědické nezpůsobilosti než německá právní úprava a u důvodu dědické nezpůsobilosti, kterou zapříčiňuje trestný čin, má také širší okruh osob, proti kterým může být trestný čin vykonán, neboť v německé úpravě je danou osobou pouze osoba zůstavitele. Česká právní úprava stanoví, že se jedná o osobu nejen zůstavitele, ale i předka, potomka, manžela (registrovaného partnera). Co se ovšem týče úpravy činů, které směřují proti zůstavitelově poslední vůli, tak je bohatší právě úprava německá. Obě dvě právní úpravy však dávají zůstavitelovi možnost prominout jednání, které zapříčiňuje dědickou nezpůsobilost, potencionálnímu dědici.

¹⁶⁶ MICHALSKI, Lutz. *BGB-Erbrecht. 4. Auflage*. Heidelberg: C. F. Müller, 2010, s. 161.

¹⁶⁷ „Listinný delikt“ je v StGB definován činy, kterými jsou: falšování listin (§ 267 StGB), nepřímé falšování listin (§ 271 StGB), použití zfalšovaných listin (§ 273 StGB) a potlačování listin (§ 274 StGB).

¹⁶⁸ KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost*. Ad Notam. 2004, č. 2, s. 34–38.

¹⁶⁹ § 2343 BGB

¹⁷⁰ MICHALSKI, Lutz. *BGB-Erbrecht. 4. Auflage*. Heidelberg: C. F. Müller, 2010, s. 162.

Další velký rozdíl mezi úpravami nalezneme ve stránce procesní, neboť v německé úpravě se vyžaduje kvalifikovaný způsob, tj. podání žaloby, přičemž v české úpravě tato nezpůsobilost nastává ze zákona. V rámci pozůstalostního řízení v ČR tedy soudní komisař přihlíží k dědické nezpůsobilosti ex offo, ale v praxi k tomu fakticky dojde až poté, co některý z účastníků pozůstalostního řízení na dědickou nezpůsobilost některého potencionálního dědice poukáže nebo na danou věc poukáže sám zůstavitel např. v rámci porřízení pro případ smrti.¹⁷¹ Rozdílným je také okamžik, kdy se potencionální dědic stane dědicky nezpůsobilým, neboť v německé právní úpravě se k dědické nezpůsobilosti přihlíží v pozůstalostním řízení, a to až když je potvrzena pravomocným rozsudkem německého soudu.

¹⁷¹ Viz bod 2.2.1.1. „Příklad z praxe“ této diplomové práce.

Závěr

Diplomová práce se zabývá otázkou způsobilosti být dědicem. Jejím hlavním vytyčeným cílem byla zejména kvalitativní analýza toho, zda v české právní úpravě máme řádně právně vymezené zákonné důvody dědické nezpůsobilosti, protože právě jejich naplněním dochází ke ztrátě dědické způsobilosti. Mám za to, že hlavní cíl této diplomové práce, který jsem si v rámci úvodu stanovila, byl naplněn. V rámci bližšího zkoumání dědické nezpůsobilosti jsem se zabývala i souvisejícími právními instituty. Z provedené analýzy vyvstaly najevo sporné otázky, týkající se pregnantnosti vymezení jednotlivých důvodů, jejichž důsledkem je dědická nezpůsobilost, přičemž u některých z nich bych se ráda zamyslela nad jejich možným řešením *de lege ferenda*.

Diplomová práce rovněž analyzuje související právní instituty, které zapříčiňují ztrátu dědického práva. Zde jsem se zaměřila především na vydědění a analýze jsem podrobila také institut zřeknutí se dědického práva, který shledávám jako velmi přínosný. Tento institut vnáší právní jistotu do právních vztahů mezi dědici, k čemuž bezesporu přispívá i skutečnost, že smlouva o zřeknutí se dědického práva musí mít kvalifikovanou formu notářského zápisu. Dále se zaobírám také možnostmi vydědění mlčky a po právu a negativní závěti. Posledními instituty, které způsobují ztrátu dědického práva, a které v této práci analyzuji, jsou odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví.

Při posuzování současné právní úpravy dědické nezpůsobilosti jsem dospěla k závěru, že ne všechny důvody dědické nezpůsobilosti jsou zdařile formulovány a vymezeny. Pregnantnost vymezení a důvodnost jednotlivých příčin, jejichž důsledkem je dědická nezpůsobilost, je přitom velmi důležitá a z pohledu dědice stěžejní, neboť pokud potencionální dědic naplní důvody dědické nezpůsobilosti, je z nabytí dědictví zcela distancován a podle naší právní úpravy *ex offi*.

Příkladem formulace, která stojí za zamyšlení, je důvod dědické nezpůsobilosti podle ustanovení § 1482 odst. 2 ObčZ, kdy po svém dítěti nedědí rodič, jehož soud zbavil rodičovské odpovědnosti, kdy tento rodič výkon rodičovské odpovědnosti z *vlastní viny* závažným způsobem zanedbával. Problematické je podle mého názoru především posouzení právě toho, zda ke zbavení rodičovské odpovědnosti rodiče, došlo z jeho vlastní viny. Bohužel ve většině případů, kdy soud rozsudkem vysloví zbavení rodičovské odpovědnosti, se nejedná o rozhodnutí, které primárně akcentuje nedobrý vztah rodiče s dítětem, ale nedobrý vztah obou rodičů navzájem. Ve většině případů je tak toto rozhodnutí spíše vyústěním „boje

dvou rodičů“, kde jako rukojmí je vzato nezletilé dítě. Dostáváme se tak do situace, že rodič, který má většinou na dané situaci stejný podíl jako druhý rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti, by měl dědit po nezletilém dítěti a druhý z nich, který byl z výše uvedených důvodů rodičovských práv zbaven, bude v rámci řízení o pozůstalosti nezpůsobilým dědit, protože soudní komisař může shledat, že byl zbaven z vlastní viny, neboť posuzování vlastní viny je subjektivním posouzením, přičemž toto posouzení v rámci rozsudku opatrovnického soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti zpravidla nenalezneme. S ohledem na výše zmíněné, především na skutečnost, že posouzení vlastní viny při zbavení rodičovské odpovědnosti, je velmi problematické a nejasné, považují toto ustanovení za sporné z hlediska jeho využití v praxi.

Dalším příkladem je ustanovení § 1482 odst. 1 ObčZ, kdy tento důvod dědické nezpůsobilosti se vztahuje na manžela v pozici dědice, který se vůči zůstaviteli dopustil činu, jenž naplňuje znaky domácího násilí. Pokud tento důvod srovnáme s důvodem podle § 1481 ObčZ, který vymezuje jako dědicky nezpůsobilého toho, který se dopustí činu povahy úmyslného trestného činu nejen proti zůstaviteli, ale také proti jeho předku, potomku nebo manželce, stojí za zamyšlení, zdali důvod podle ustanovení § 1482 odst. 1 ObčZ nerozšířit rovněž minimálně také na potomky, neboť se domnívám, že v případě domácího násilí se vedle manželů právě potomci často dostávají do pozice sekundární oběti. Toto by mělo svůj opodstatněný význam především za situace, pokud bychom si představili, že manžel se dopouští domácího násilí na manželce za účasti jejich potomků, případně jiných členů domácnosti. S ohledem na formulaci tohoto důvodu je dítě postaveno stranou, což je dle mého názoru příliš restriktivní.

Bezprostředně související je otázka prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost, kterou jsem se rovněž zaobírala. Současná právní úprava stanoví, že k prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost musí dojít „výslovně“. Dospěla jsem k závěru, že s ohledem na spornost této formulace, z hlediska právní teorie, by byla vhodnější formulace „jednoznačně“, která v sobě zahrnuje jak právní jednání, tak i faktické jednání zůstavitele, kterým chce vyjádřit potencionálnímu dědici, že mu jeho čin odpouští. Smyslem prominutí je dle mého názoru především respektování vůle zůstavitele, a to jakkoliv je projevena. S touto problematikou souvisí situace, kdy zůstavitel vydědí dědicky nezpůsobilého dědice a následně mu chce čin prominout tím, že jej například ustanoví dědicem v pořízení pro případ smrti a projeví svou vůli, aby se dědicem stal. ObčZ na tuto situaci nepamatuje, neboť připouští pouze odvolání vydědění zákonem stanoveným způsobem, kam neřadí prominutí činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost. Vydědění

z takového důvodu zůstává nadále v platnosti, a to přesto, že důvod vydědění je zůstavitelem prominut.

Vydědění nezpůsobilého dědice však nepovažuji za nadbytečný právní institut, ale shledávám jej naopak jako užitečnou a jasnou možnost pro zůstavitele, aby upozornil a poukázal na čin potencionální dědice, který zakládá jeho dědickou nezpůsobilost. Zároveň tímto vyděděním zůstavitel jednoznačně potvrdí, že mu tento nemorální čin neodpustil a že si tedy zároveň nepřeje, aby se stal dědicem. Toto ustanovení současně předchází sporům, které právě z hlediska existence dědické způsobilosti, mohou v rámci řízení o pozůstalosti nastat.

Výsledkem využití analytické metody, kterou jsem použila k rozebrání jednotlivých právních důvodů dědické nezpůsobilosti a zamyšlením se nad jejich logickými důsledky a následnou aplikací v praxi, jsem dospěla k závěru, že ObčZ sice stanoví poměrně široký počet důvodů, které zapříčiňují dědickou nezpůsobilost, tyto důvody však vymezuje mnohdy až příliš obecně, a k jejich naplnění používá formulace, jejichž výklad může být v mnohých případech sporný.

Myslím si, že by bylo vhodné *de lege ferenda* důvody způsobující dědickou nezpůsobilost zúžit takovým způsobem, že by se měli týkat pouze nejzávažnějších nemorálních přesně definovaných a vymezených činů, který by byly směřovány především vůči osobě zůstavitele, či projevu jeho pořízení pro případ smrti, jeho zfalšování, zkreslení a podobně, neboť pouze tyto nejzávažnější a zároveň přesně definované důvody mohou způsobit tak závažný následek, kterým je ztráta dědického práva, a to dokonce ztráta *ex offio*. Například zákonná formulace „*čin povahy úmyslného trestného činu*“ (§ 1481 ObčZ) může distancovat a vyloučit z dědického práva i takového dědice, u kterého si to zůstavitel nepřál. Zůstavitel totiž nemusí ani vědět, že se dědic dopustil činu, který způsobuje jeho dědickou nezpůsobilost *ex offio*, tudíž ani neví, že mu daný či má výslovně prominout, a tak se tento potencionální dědic může dostat do nečekané situace, kdy ostatní dědicové motivováni majetkovým prospěchem, tento čin namítnou až v rámci pozůstalostního řízení, při kterém už je nemožné posmrtné prominutí daného činu (zemřelým) zůstavitelem. Smyslem úpravy dědického práva je především respektování vůle zůstavitele, avšak právě na tomto příkladu je evidentní jak příliš široká a nejasná právní formulace důvodů dědické nezpůsobilosti může zapříčinit pravý opak, než jakým je jistota toho, že zůstavitelova vůle bude zcela naplněna. Je také vhodné zamyslet se nad tím, zda *de lege ferenda* by o tomto neměl vždy rozhodovat soud v samostatném řízení, protože posouzení dědické nezpůsobilosti si vyžaduje zvláštní pozornost.

Z výše uvedeného vyplývá, že sice důvody dědické nezpůsobilosti jsou vymezeny *de lege lata* poměrně široce, a tak se na první pohled může zdát, že jsou dostatečné a chránící zájmy zůstavitele, neboť míří vůči širokému spektru činů, které jsou proti němu a členům jeho rodiny nemorální. Z bližšího zkoumání jednotlivých důvodů ovšem vyplývá, že praktická použitelnost některých z těchto důvodů může vnášet problémy, a to především s ohledem na spornost a nejasnost výkladu použitých pojmů.

Na druhou stranu, co se týče úpravy otázky, kdo je způsobilý být dědicem, si myslím, že je *de lege lata* toto upraveno dostatečně jasně. Z provedené analýzy v rámci této diplomové práce rovněž vyplývá, že způsobilý dědic je v našem právním řádu řádně definován.

Seznam zkratk

ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ObčZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb., účinnému ke dni 1. ledna 1992
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
InsZ	Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
StGB	Strafgesetzbuch (německý trestní zákoník)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ČR	Česká republika
KS	Krajský soud České republiky
NS	Nejvyšší soud České republiky

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie a komentáře

- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 196 s., ISBN 978-80-7478-939-7.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 436 s., ISBN 978-80-7552-187-3.
- MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír, BÍLEK, Petr, SVOBODA, Jiří, BEEROVÁ, Kamila. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, 633 s. ISBN 978-80-7400-570-1.
- SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.
- RADVANOVÁ, S. a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, 216 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
- MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník. Sv. III. § 419–654*. Praha: Leges, 2014, 1264 s., ISBN 978-80-7502-003-1.
- WEIDLICH, D. *Komentář k § 2337 a 2343*. In: Kol. aut. Palandt Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen. 75. Aufl. München: C. H. Beck, 2016, s.157.
- KRALIK, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts IV. Das Erbrecht*. 3. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 360 s. ISBN 978-80-7478-494-1.
- MICHALSKI, Lutz. *BGB-Erbrecht*. 4. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller, 2010, 463 s. ISBN 978-3-8114-9748-1.
- ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, a.s., 2012, 1120 s., ISBN: 978-80-7208-922-2.
- TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní*. Praha: Sborník věd právních a státních, 1905, 157 s., ISBN 978-80-7478-713-3.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- Dôvodová správa – *osobitná časť* – Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. [cit. 20. 2. 2020], 45 s. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=413114>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidovaná verze). Ministerstvo spravedlnosti ČR [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, © 2013-2015 [cit. 22. 2. 2020], 598 s. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 06. 1979, Marckx v. Belgie, slovenský překlad - JUDr. Peter Colotka, CSc., [cit. 17. 2. 2020], 48 s. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-100221&filename=CASE%20OF%20MARCKX%20v.%20BELGIUM%20-%20%5BSlovakian%20Translation%5D%20by%20the%20Information%20Office%20of%20the%20COE%20in%20Bratislava.pdf>

3. Seznam použitých právních předpisů¹⁷²

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb., účinnému ke dni 1. ledna 1992
- Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
- Strafgesetzbuch (německý trestní zákoník)

¹⁷² Pokud není uvedeno jinak, jedná se v rámci textu práce o právní předpisy ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 06. 1979, *Marckx v. Belgie*. Dostupné [online] viz. bod 2. *Seznam použitých internetových zdrojů*.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3074/2015. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5543/2015. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu 2 Cdon 176/96. Uveřejněné pod pořadovým číslem 67/1997 v Soudní judikatuře, číslo vydání 9, ročník 1997.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2009, sp. zn. 21 Cdo 3992/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 1997, sp. zn. 2 Cdon 86/97. Uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 21, ročník 1998.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 9. 8. 1996, sp. zn. 6 Co 10/96. Uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 23, ročník 1998.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2088/2013. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu 29 Cdo 228/2000. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu 33 Cdo 4398/2007. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3213/2012. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 190/2010 (Rc 66/2012). Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 1972, sp. zn. 4 Cz 87/72 (Rc 37/1974). Dostupný z <http://www.noveaspi.cz/>.

5. Odborné články

- PALÁSEK, Milan. *Vybrané aspekty dědické (ne)způsobilosti ve vztahu k nezletilému dítěti*. Právní rozhledy, 2019.
- TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka*. Ad Notam. 2019, č. 2.

- HORÁK, Ondřej. *Poslední pořízení jako výslovné prominutí činu základajícího dědickou nezpůsobilost?* Ad Notam. 2019, č. 1.
- TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta, PLAŠIL, Filip. *Postavení nepominutelného dědice.* Ad Notam. 2019, č. 1.
- TALANDOVÁ, Iveta. *Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka.* Ad Notam. 2019, č. 2.
- MUZIKÁŘ, Martin. *Zřeknutí se dědického práva.* Ad Notam. 2014, č. 4.
- KONDROVÁ, Martina. *Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci.* Ad Notam. 2014, č. 1.
- HORÁK, Ondřej. *K odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.* Ad Notam. 2017, č. 4.
- KRÁLOVÁ, Jitka, ECK, Lothar. *Dědická nezpůsobilost.* Ad Notam. 2004, č. 2.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. *Odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu.* Ad Notam. 2017, č. 2.

Způsobilost být dědicem

Abstrakt

Hlavním účelem dědického práva je úprava přechodu pozůstalosti ze zůstavitele na dědice a zároveň dědické právo upravuje i problémy, které s tímto přechodem pozůstalosti souvisí, a také upravuje otázku toho, kdo je způsobilý danou pozůstalost nabýt. Tato diplomová práce se tedy zabývá jednak otázkou, kdo je způsobilý být dědicem, ovšem zejména se zabývá problematikou dědické nezpůsobilosti a jejími zákonnými důvody. Cílem této práce je analýza současné právní úpravy dědické nezpůsobilosti a jejích zákonných důvodů v českém právním řádu a zároveň komparace s ostatními souvisejícími právními instituty jako institutem vydědění, vzdání se dědictví, odmítnutí dědictví a zřeknutí se dědického práva, neboť tyto rovněž zapříčiňují ztrátu dědického práva dědiců. Diplomová práce je členěna do 4 kapitol, které jsou následovně také systematicky členěny do podkapitol a bodů. První kapitola poskytuje stručné osvětlení obecného výkladu pojmu dědického práva a jeho zásad, které jsou důležité pro toto téma diplomové práce. Zároveň se v rámci první kapitoly vysvětluje i pojem dědický titul, neboť znalost dědických titulů je důležitá pro další kapitoly této diplomové práce. Druhá kapitola se zaměřuje na současnou právní úpravu způsobilosti být dědicem, kde dochází k podrobnému rozboru, kdo je tímto způsobilým dědicem. Zároveň ve druhé části této druhé kapitoly dochází k podrobnému zkoumání institutu dědické nezpůsobilosti, přičemž se analyzují jednotlivé zákonné důvody dědické nezpůsobilosti. Práce zároveň sleduje k jakým případným sporům, může na základě zákonné formulace těchto jednotlivých důvodů dědické nezpůsobilosti dojít. Třetí kapitola je zaměřena na porovnání s jinými souvisejícími právními instituty, které zapříčiňují ztrátu dědického práva. Zde je tato práce zaměřena především na institut vydědění a podrobně zkoumány jsou také instituty zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví. Čtvrtá kapitola obsahuje porovnání české právní úpravy institutu dědické nezpůsobilosti, a to s německou právní úpravou, neboť byla inspirací i pro českou právní úpravu dědického práva.

Klíčová slova:

Dědické právo - Dědická nezpůsobilost - Důvody dědické nezpůsobilosti

Heir's Capacity

Abstract

The main purpose of the law of succession is to regulate the transfer of the estate from testator to the heir and also to regulate problems that may be connected with the transfer and as well to regulate the question of who is eligible to acquire the estate. This master thesis deals and focuses on the question of heir's capacity. In particular, it deals mainly with the issue and question of heir's incapacity and its legal reasons in the Czech legislation. The aim of this thesis is to analyze the current legal regulation of the legal institute of heir's incapacity and its legal reasons in the Czech legislation and at the same time to compare it with other legal institutes such as disinheritance, waiver of inheritance, refusal of inheritance and renunciation of succession right, as these legal institutes also cause the loss of succession law. The thesis is divided into 4 chapters, which are subsequently systematically divided into subchapters and points. The first chapter provides a brief explanation of the general interpretation of the concept of law of succession and its principles, which are important for this diploma thesis. At the same time, the concept of inheritance titles is explained in the first chapter, because knowledge of inheritance titles is important for the understanding of other chapters of this thesis. The second chapter focuses on the current legal regulation of heir's capacity, where there is a detailed analysis of who is eligible heir. The second part of this chapter examines in detail the reasons of heir's incapacity while also analyzing the individual legal reasons. The third chapter is focused on comparison with other legal institutes, which cause loss of inheritance law. This chapter focuses mainly on legal institutes such as disinheritance, waiver of inheritance, refusal of inheritance and renunciation of succession right. The fourth chapter contains a comparison of the Czech legal institute of heir's incapacity with the German legislation, as it was also an inspiration for the Czech legislation of succession law.

Key words:

Law of Succession - Heir's Incapacity - Reasons of Heir's Incapacity